

Фото Олександра Солонця

ДЕННИК. ФОТОНАСТРІЙ

МАТИ НА ЙМЕННЯ ВІКТОРІЯ...

Ми пам'ятаємо всі наші звитяги й усі наші поразки. Ми сумуємо і нарікаємо, оплакуючи безнадію і виказуючи сумнів. Іноді здається, що наші засльознені очі вже не можуть усміхатися... Ми — марнотратці! Щомиті, щохвилини, які так сонячно і яро злютовуються в дні й роки, маємо нагоду дивуватися і радіти: життя прекрасне! Воно довірливо розкриває нам свої некупні щедроти, невисповідану красу й невимовний захват буття.

Люди! Аби бути щасливими, варто всміхнутися бджілці на квітці. Білій від цвіту черешні. Зустрітиса добрим поглядом із немовлям.

Благословити достойну старість, підтримати слабкого й недужого, порадити закоханим, наче своїй юності. Миті щастя можна продовжити, пам'ятаючи про вічні цінності, даровані нам Богом.

"Нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитятком малим"... — писав наш Тарас Шевченко. Нам нічого додати до цього захвату і поклоніння, окрім хіба що одного: цей первісток у люблячих-голублячих руках.

Ця матір, на ймення Вікторія, українка. Любімо їх! І Будьмо щасливі!

Л. Г.

Фото Г. Оборської

Великодній травень в Україні перейнятий високою журбою, піднесений на журавлині крила пам'яті, скроплений життєдайними дощами-сльозами, зігрітий теплом вдячних сердець...

Ми вшановуємо всіх Українських Воїнів, причетних до Великої Перемоги.

Ми схиляємо голови перед Українською Матір'ю, подателькою життя і джерелом некорисливої любові.

Ми пам'ятаємо наших мертвих і дбаємо про живих, обертаючи неспинне гончарне коло Життя, розкошуючи рідним словом і піснею, вдихаючи запахи розбудженої землі і вбираючи сонце усіма фібрами душі.

Вічна пам'ять померлим, честь і слава живим!

Про все це читайте у сьогоднішньому числі "Слова Просвіти"

Президент України

Учасникам VII з'їзду
Всеукраїнського товариства
"Просвіта" ім. Тараса Шевченка

Дорогі друзі!

Щиро вітаю вас з початком роботи чергового з'їзду.

Сьогодні в усіх сферах розпочався процес очищення від нашарувань, які не слугували національним інтересам та заважали вільному розвитку нашого суспільства.

У цьому зв'язку безцінний потенціал та досвід "Просвіти" мають бути використані якнайширше. Багатогранна діяльність просвітян, спрямована на духовне відродження українського народу, заслуговує на всіляку підтримку.

Вірю, що спільними зусиллями нової влади, громадських організацій, усіх свідомих громадян України вже найближчим часом буде виведено на якісно новий рівень вирішення спектра проблем освіти, науки, національної культури та мови, без розв'язання яких неможлива подальша розбудова справді демократичної, розвинутої та заможної держави.

Зичу високому зібранню творчої наснаги, плідної роботи та вагомих здобутків.

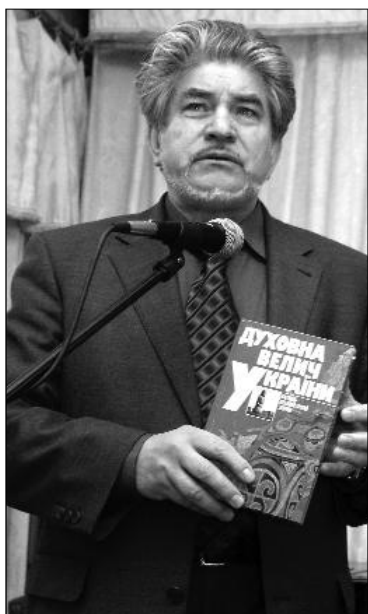
З повагою

В.ЮЩЕНКО

ПОГЛЯД ФАХІВЦЯ

Книгу презентує голова Товариства Павло Мовчан

— Уся історія українського народу — це історія мужнього відстоювання своїх духовних святинь. У чому, по-Вашому, особливості нинішнього етапу нашої битви за духовність?

— На жаль, характерна риса сучасного світового цивілізаційного розвитку — втрата духовних орієнтирів. Розбещеність, егоїзм, культ насильства, поклоніння “золотому тільцю”, висміювання високих ідеалів — усе це стало законом багатовікових традицій і норм моралі, які утверджувалися кращими представниками кожного народу й передавалися з роду в рід, з покоління в покоління.

Світ став занадто прагматичним, і цей прагматизм пронизує сьогодні всі сфери життя людини. У раціоналістичному суспільстві успіх асоціюється, передовсім, із досягненням матеріальних благ. Підживлюване енергією мільйонів людей прагнення до успіху за будь-яку ціну стало тільки потужною самовідтворювальною силою, що повсякчас диктує і стиль стосунків у родині та колективі, і ставлення до своєї землі та предківських святинь.

Сучасна молодь дивиться на нас розумними холодними очима

ЗАХИСТИМО ДУХОВНІСТЬ НАЦІЇ

Під таким гаслом пройшла презентація книжки “Духовна велич України”, виданої Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з Міністерством культури і мистецтв України в Будинку письменників України. Про цю книгу і не тільки розповідає упорядник Ірина НОВИЧЕНКО.

людей, націлених на отримання цілком конкретних, матеріальних результатів своєї діяльності. Істини, близькі й зрозумілі нашим пращурам, — про необхідність поваги до батька й матері, до вчителя, старшої людини, про важливість духовного служіння — втратили свою переконливість і сьогодні мають бути заново вмонтовані в систему життєвих цінностей сучасних юнаків і дівчат. “Коди знищені і що буде далі?” — запитує себе і всіх нас Ліна Костенко.

Цілком очевидно, що ми мусимо враховувати реалії сьогодення і вибудовувати нову стратегію утвердження національної ідеології. І в цій стратегії раціоналізм має стати нашим другом, а не ворогом. Молодь чекає від нас більше конструктивності, більше чіткості, більше здорового прагматизму.

Бути романтичним і прагма-

тичним водночас — завдання важке, але цілком досяжне. Наш раціональний підхід має полягати в глибокому усвідомленні того, що без української ніжності, ширості, відкритості, поетичності свідовідчуття не було б і модерних здобутків українців у всіх галузях людської діяльності.

Залишаючись самим собою, ми стаємо цікавими для всього світу й отримуємо нові можливості для утвердження тих універсальних духовних цінностей, які складають серцевину нашої національної ідеї.

— Як виникла ідея створення збірника?

— 15 років я викладала українську мову та літературу в київських школах, 12 років — ділову українську мову в Національному медичному університеті ім. О. Богомольця. Мені пощастило: професія викладача-філолога дозволила по-

Упорядник збірника Ірина Новиченко (справа)

еднати природний інтерес людини і патріота до історії своєї Батьківщини із суто фаховим інтересом. За багато років роботи вдалося зібрати значну кількість матеріалів, що розповідають про походження української мови й нації, про досягнення українців у різних галузях людської діяльності. Поступово стало викристалізовуватися розуміння того грандіозного внеску, який зробили мої співвітчизники у культурний та технічний розвиток світової цивілізації. Кількість нагромадженої інформації переросла в якісно нове сприймання ролі України в історії та її духовного розвитку перед людством.

З'явилося бажання поділитися своїми думками та почуттями з іншими. Так виник задум створити книгу, в якій було б систематизовано відомості про досягнення творчого генія українського народу.

Моїми однодумцями в цій справі стали Тетяна Кондратенко — редактор конкурсно-ігрової газети для саморозвитку дітей “Я сам(а)” та голова Київського міського осередку Всеукраїнської асоціації жінок “Славія” Алла Негрієнко. Вони — співупорядники книги. Робота над збірником тривала близько 2 років. Авторський колектив представлений людьми різного віку й

різних професій. Серед них і відомі в Україні люди, і зовсім юні — студенти київських університетів.

— Чому Ви віддали перевагу у виданні збірника саме “Просвіті”?

— Хочу сказати, що з 1989 року я член Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, на початку 90-их років очолювала осередок товариства у київській школі № 210.

Збірник “Духовна велич України” задумувався нами, в першу чергу, як книга просвітницького характеру, що в доступній формі мала донести до учнів і студентів інформацію про наукові дослідження і відкриття останніх років, які проливають світло на таємниці походження українського етносу, визначення індоєвропейської прабатьківщини тощо.

Користуючись нагодою, хочу подякувати Павлові Михайловичу Мовчану за підтримку проекту, слухні зауваження в процесі роботи над рукописом. Сподіваюся, плідна співпраця авторів і упорядників із “Просвітою” триватиме надалі й матиме своє творче продовження.

Матеріали підготувала
Світлана ФЕЩЕНКО
Фото Г. ОБОРСЬКОЇ

Дитячий колектив “Зернятко”

ВІДГУКИ ЧИТАЧІВ

* * *

Шановний читачу, чи помічали Ви коли-небудь, що кожна літера має свою особливу, властиву лише їй, унікальну форму? Б'юся об заклад: навіть якщо раніше Ви анітрохи не переймалися такими дрібницями, то тепер, хай лише на мить, але вся Ваша увага була зосереджена на кожній окремій літері цього абзацу!

Отож Ви мали можливість переконатися, що кожну дрібничку Всесвіту можна подати так, що вона неодмінно зацікавить Ваш допитливий розум.

А тепер уявіть собі, наскільки цікаво й захоплююче можна розкрити таку тему, як “Духовна велич України”, якщо за цю справу береться справжній спеціаліст, який збирає навколо себе команду щирих українців, які працюють з єдиною метою, — показати українській і світовій спільноті, що внесок Українського народу в розвиток світової цивілізації справді неоціненний. Прочитавши цю книгу, кожний українець неодмінно пишатиметься своєю Батьківщиною, відчує, як у його жилах вирує могутній дух Трипілья, підсилений буйною козацькою кров'ю. Гортаючи сторінки “Духовної величі України”, Ви дізнаєтеся, яку величезну роль відіграли українці у світовій історії, культурі, літературі й науці.

Вам відкриється весь героїчний шлях українського народу від самого зародження етносу і аж до сьогодення. Із цікавістю читаючи цю збірку, Ви відкриєте для себе тисячолітню історію українських курганів, доторкнетесь до загадок Трипілья, в усій грації та силі постане український бойовий гопак та дивосвіт української писанки, а також безліч інших величних пам'яток духу України. Ви неодмінно відчуєте себе справжнім патріотом, козаком, “помаранчевим” революціонером, котрий кожною клітиною свого тіла любить свою Батьківщину і ладен віддати життя заради щастя свого народу!

Отож моя Вам порада: погляньте на дерево свого роду до самих його коренів!

Цю книгу Ви запам'ятаєте НАЗАВЖДИ!

Антон КОРОТКОРУЧКО,
студент групи № 11 стоматологічного факультету, І курс

* * *

Ця книжка створена для того, аби зламати стереотипи сучасної молоді, яка вважає, що інтерес до комп'ютерних технологій важливіший за інтерес до минулого свого народу, до того найціннішого, найдорожчого, що створене впродовж тисячоліть нашими пращурами.

“Духовна велич України” допомагає відповісти на різні запитан-

ня філософського змісту, зрозуміти сутність свого існування, місце і роль у суспільстві, осмислити, а то й переосмислити життєво важливі проблеми.

Ірина ДОБРОВОЛЬСЬКА,
студентка 1-го курсу
Національного медуніверситету ім. О. Богомольця

* * *

Збірник “Духовна велич України” — дуже своєчасна й довгоочікувана праця відомих фахівців і студентів. Вона дає обґрунтовану відповідь на питання “хто ми і звідки”.

Виявляється, що сучасна Україна продовжує свій розвиток від Трипільської цивілізації, в центрі її колишньої території вона зараз і розташована.

Книга розповідає про наше героїчне минуле, про існування курганів, розкопки яких свідчать про високий рівень розвитку культури, про духовні святині наших далеких пращурів.

Інформація цього збірника викликає у нас надію на відродження духовності українського народу, його культури, ліричної емоційності, мужності, чутливості, щирості, патріотизму та багатьох інших чеснот.

З'явиться світло в кінці тунелю і розквітне наша земля від вібрацій нашої мелодійної української мо-

ви, наших ніжних ліричних пісень, нашої любові до всіх людей у загальному Всесвіті.

Надія і Микола БЕДУСЕНКИ,
пенсіонери

* * *

Науково-публіцистичний збірник “Духовна велич України” (К.: Видавничий центр “Просвіта”, 2004) — давноочікувана популярна книга для всіх, хто цікавиться історією України, долею українського народу. Вона може стати настільною книгою, в першу чергу, для учнів шкіл, допомоги їм глибше проникнути в таємниці першозародження українського етносу.

У збірнику сконцентровано інформацію про найцікавіші сторінки життя українського народу, розкрито суть національної ідеї в образних висловлюваннях багатьох учених-істориків, філософів, соціологів, культурологів, письменників...

Трискладовість єдиного цілого про народ — Духу, Творення, Самодостатності — виражають такі розділи, як “Золота сув'язь поколінь”, “Роде наш красний”, “Духовність врятує світ”. Авторів, які сказали своє вагоме виважене слово про Україну, — різні люди, але їхні думки перетинаються в центрі спільного для всіх усвідомлення: була, є і буде значущою роль нашого народу у всіх сферах людського буття, адже українські націо-

нальні ідеали — це водночас і найвищі вселюдські ідеали духовності.

Цей публіцистичний збірник несе дуже важливу інформацію про історію нашого українського родоводу. Тому важко навіть визначитися, якому адресату він найбільш потрібний — учителеві, учню, лікарю, інженеру, хлібодару... Він потрібен кожному громадянину — патріоту своєї Батьківщини, аби знати витoki нашого існування на цій землі, усвідомити себе такими, якими нас сотворила первородна земля пращурів, бо покликані оновлювати світ і міцно стояти на фундаменті Добра, в основу якого входять всі чесноти цивілізації.

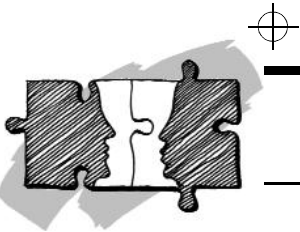
Олена ГАЛАЙ,
журналіст, поет, учитель
української мови та літератури,
керівник курсу “Художнє українське мовлення”
лицею №157, м. Київ

* * *

Через цю книжку нова українська еліта, пробуджена до усвідомлення своєї духовної місії, презентує себе як нову історичну силу. Сподіваюся, книжка сприятиме зміні духовного клімату на краще, насамперед, в українській школі.

Тож у добру путь!

Олена КЛИМЕНТОВА,
педагог,
кандидат філологічних наук

Закінчення. Поч. у ч. 17 за 2005 р.

НЕВИЗНАНІ БОРЦІ
ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Починаючи з 2002 року, представники “кучмівської” влади, а траплялося, що й сам “гарант”, не раз застерігали наше суспільство від назріваючих у ньому протестних акцій сентенцією, з якої випливало, що революції планують романтики, здійснюють фанатики, а їхніми плодами користуються негідники. Мабуть, і не здогадувалися, в яку двозначність ставлять себе цим в очах мільйонів. Адже сьогодні вже не треба комусь доводити, що 1991 року українську державну незалежність ніхто не проголосив би, коли б у недалекому минулому не було за неї жорстокої боротьби. Саме романтики й фанатики тих завчасу приречених, здавалося, на поразку національно-визвольних змагань і додали життєвої снаги та сили незалежницькій ідеї, забезпечуючи їй перемогу в майбутньому.

Але плодами революції 1991 року вони не скористалися. Головним чином тому, що майбутнє, яке здійснювалося на очах, волею тодішніх владних структур пістолетно вистрелило в минуле (пригадуєте вибори, коли за пост Президента України змагалися Леонід Кравчук і недавній політв'язень комуністичного режиму В'ячеслав Чорновіл) убивчою фразою: “Бандити рвуться до влади”. І електорат хитнувся у нерішучості, електорат повірив. Та минуло якихось десять літ, і владу, яка запанувала завдяки політичному ошуканству й навішуванню ганебних ярликів, той же електорат нарік бандитською. Ні на кого вже не озираючись і не лякаючись нікого, в чому я переконався, коли 2002 року разом із депутатом Волинської обласної ради Андрієм Тураком і журналістом Миколою Якименком об'їхали, зустрічаючись із людьми на місцях, мало не половину області. Усе — немов за відомою формулою: у відповідь на пістолетний постріл розгніване минуле гарматно вистрелило в несправедливий владний режим Помаранчевою революцією.

Справедливість, здається, перемогла. Та спадком несправедливості від перших літ постсовецької влади й “кучмівського” режиму залишилася ситуація, в яку ті, хто скористався плодами революції 1991 року, поставили тих, чий романтика й фанатизм наповнювали цю революцію рушійною силою. А головним чином — учасників національно-визвольних змагань сорокових—п'ятдесятих років минулого століття. Хіба ж не парадокс, що люди, які боролися за незалежну Україну, в незалежній Україні на державному рівні досі залишаються не визнаними й гідно не пошанованими?

Колишній голова Волинського крайового Братства ветеранів ОУН—УПА нині покійний уже Мелетій Семенюк і литовець Зігмас Ендрюкайтис, змагаючись зі зброєю в руках, кожен за незалежність своєї держави, були схоплені сталінщиною з її приходом на дотги гітлерівцями окуповані землі, за однакових, вважати, обставин. І кару совєцький суд признав їм, вважати, однакову, прирікши, замість страти, до багатолітніх каторжних робіт у таборах ГУЛАГу. Завдяки хрущовській “відлизі” на волю обоє вийшли раніше. Але після першого табірнього строку Мелетія Семенюка, котрий повернувся в Україну, система ще двічі кидала за ключі драти таборів як “ворога народу”. Тим часом Зігмас Ендрюкайтис, якому в'їзд до Литви на постійне проживання був заборонений, працював на шахтах Донбасу. Може, саме це врятувало його від подальших репресій, але гнаними й переслідуваними були обоє. Що змінилося в їхньому житті з розпадом СРСР?

БУДИНОК ПІД ПРАПОРОМ

Згідно з чинним в Україні законодавством Мелетій Семенюк, через те, що не склав перед комуністичним тоталітаризмом зброї, за першою судимістю так і залишився не реабілітованим. А литовський його побратим, живучи вже тепер на своїй Батьківщині, не тільки реабілітований, а й щомісяця одержує 552 літи (приблизно 197 доларів США) доплати до пенсії. За те, що зі зброєю в руках захищав незалежність своєї держави від того ж московського комуністичного тоталітаризму.

Дружина Зігмаса Галина Ендрюкайтис (у дівочтві Табаковська) — уроджена волинянка, племінниця одного з чільних провідників національно-визвольного руху на Волині Ананія Закоштуя з Лаврова Луцького району. Цей родинний зв'язок та спільність поглядів на українське майбутнє й стали причиною репресій, що їх зазнала від совєцької влади сім'я священика Табаковського, котрий мав парафію в селі Городище того ж району. Одні члени цієї сім'ї опинилися в таборах, інші, як юна тоді Галина, — на спецпоселенні. Тепер, аби жила в Україні, то (оскільки реабілітована й за законами нашої держави) щомісячно одержувала б додатково до пенсії 4 гривні (приблизно 0,74 долара за нинішнім курсом). Але мешкає в Литві. І як усі тамтешні жертви політичних репресій комуністичного режиму додатково до пенсії має щомісячно 138 літів. Тобто, трохи більше 49 доларів США.

Від своєї посестри по спецвиселенському дитинству Лариси Домбровської (в дівочтві — Булакевич, уродженки села Чемерин Ківерцівського району Волинської області), котра живе тепер у Казахстані, знаю, що й там колись репресовані совєцькою владою за причетність до національно-визвольних змагань українці користуються у зв'язку із реабілітацією пільгами більшими, ніж в Україні. Свідчать про це такі ось рядки з листа Лариси: “А ще отримуємо по реабілітації. Кожного місяця грошова сума 873 тенге... На них, приблизно, можна купити 44 буханці хліба. Мінімальна ж пенсія — 5000 тенге”.

Скільки в нас можна купили хліба на згадувані вище 4 гривні, підраховувати чомусь не хочеться. Тим часом від ковельчанина Василя Дубія та горохівчанки Галини Павлюк, котрі недавніми роками побували в місті колишнього свого спецвиселенства Прокоп'євську Кемеровської області, знаю, що і в Росії колишні українські політпресанти тримаються краще, порівняно з тими пільговиками, котрі живуть в Україні.

І в цьому — ще одна ознака того, що чимось нагадує холонівський “будинок під прапором”. Не випадково російський дослідник українського повстанського руху Александр Гогун у виданій ним минулого року в Санкт-Петербурзі книзі “Между Гитлером и Сталиным”, назвавши провідника ОУН в Україні 50-их років минулого сто-

Українські діти спецвиселенського Сибіру.
Четверта зліва — уродженка села Чемерин Тамара Булакевич. Посьолок
Пальяново тодішнього Мікояновського р-ну Тюменської обл., 1954

ліття головнокомандувача УПА і генерального, як висловився, секретаря УГВР Василя Кука “людиною унікальної долі”, вказав, що, живучи в Києві, пенсію отримує еквівалентну 30 доларам США. І якщо впродовж останніх місяців еквівалент цей трохи зріс, то не набагато.

БУЛИ Ж І ДІТИ РЕПРЕСІЙ

У грудні минулого року на одному з пленарних засідань сесії Верховної Ради України йшлося про тих, кого названо в нас дітьми війни. Себто про тих, хто перетерпів у дитинстві все, що судилося перетерпіти нашій людині упродовж лихоліття мілітарних змагань між гітлерівською Німеччиною та комуністичною більшовицькою СРСР. І хто не додержав у зв'язку з цим того елементарного життєво-необхідного мінімуму, завдяки якому в подальших роках уникнув би, насамперед, цілого ряду хвороб і передчасного старіння. А водночас і тих проблем, що ними заопікувалася тепер держава у зв'язку з 60-річчям звільнення України від гітлерівських загарбників і перемоги в тій війні. Задля вирішення їх Верховною Радою і прийнято в грудні минулого року закон “Про соціальний захист дітей війни”, і хоча закон цей в окремих аспектах нагадує народну приказку “обіцяв пан кожух, то й слово тепле”, я мимовільно позаздрив тим, кому воно адресоване.

Але не через те, що закон цей на таких, як я (бо народжені після 2 вересня 1945 року) не поширюється, хоча маю всі підстави теж вважатися дитям війни. Усім уже, здається, відома, знана навіть далеко за межами України, але й досі на державному рівні в Україні не визнана війна комуністичної імперії, названої Союзом, з тією частиною українства, котра марила українською державною незалежністю і жертвувала заради неї і розплачувалася усім, що мала. Дітьми, депортуючи їх у складі зрепресованих українських сімей та родин,

щедро засіла сталінщина і російська Північ, і всі Сибіри, і деякі інші регіони “необ'ятої родини” з особливо важкими кліматичними умовами. З осені 1944 року до квітня 1945 в ті регіони із західних областей України було виселено загалом 9036 (у тому числі з Волинської області — 3370) сімей у складі 23660 осіб. Якщо врахувати, що третину,

коли не половину того складу становили діти, не важко визначити їхнє приблизне число. Тим часом у жовтні 1947 року в 26332 репресованих західноукраїнських сім'ях на спецпоселення до місць віддалених було відправлено 22279 дітей. А депортації тривали й тривали. Нашу, наприклад, сім'ю (двоє дорослих і двоє малих) та сім'ю Булакевичів (двоє дорослих і троє малих) відправили в один із північних районів Західного Сибіру в серпні 1951. Скільки пішло тим етапом родин загалом, скільки було в них дітей, я не знаю. Але знаю, що й у тому роді війна сталінщини з українством ще не закінчилася.

Тим часом дітей цієї війни і “словом теплим” на державному рівні поки що ніхто не зігрівав. Та й загалом ситуація, яка з нами склалася, є аж надто дивною, щоб не сказати інакше. Бо, наприклад, нішня Німеччина дітям, котрих було в сорокових роках минулого століття вивезено з окупованих совєцьких територій у гітлерівську неволю, як і в неволі тій народженним, виплатила грошові компенсації, а Україна прирівняла їх до учасників війни, давши право на відповідні пільги. Так само прирівняно до учасників тої війни і дітей, котрі потрапили під жорна та були переселені упродовж 1944—1946 років совєцько-польськими тодішніми спецслужбами з колись українських земель нинішньої Польщі здебільшого на західні землі теперішньої України. А що ж для дітей неволі сталінської? Надто ж для тих, котрі під дію згадуваного вище закону про дітей війни не підпадають, оскільки народжені після закінчення Другої світової?

Замість відповіді варто зазначити, що і для дітей-спецвиселенців, котрі потрапили під захист цього закону, “слово тепле” виявилось не вельми втішним. Адже, перетерпівши разом із дорослими всі жахи гітлерівської окупації, мусили потім разом із дорослими ж терпіти і всі страхоти сталінської неволі. А тому визначені цим законом компенсації не адекватні сумі тих втрат, що їх довелося зазнати. Зате всі ми, оскільки в сорокових—п'ятдесятих роках минулого століття разом із дорослими були на державному рівні названі ворогами народу, тепер реабілітовані. Отож після виходу на пенсію маємо право отримувати вже згадувані тут чотири гривні. Ними й повинні радіти, дякуючи совєцькому Союзу, позаяк це за його існування (17.04.91) було прийнято чинний нині Закон “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”. А діти сталінських репресій, котрі народилися на спецпоселеннях і через це в документах про висилку не значаться (тобто на жодну реабілітацію претендувати не мають підстав), нехай втішаться тим, що, оскільки в Росії народжені,

начебто можуть, згідно із чинним у ній законодавством, спрощено одержати, коли забажають, російське громадянство. От якби ще й Німеччина такий закон прийняла!

Повернімося до закону “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”. Прикметно, що за чотирнадцять літ української державної незалежності не зазнав він жодних, здається, змін.

І про дітей, котрі терпіли спецпоселенську неволю однаково, що й дорослі, у законі цьому не згадується жодним словом. Так, наче нас у тих спецпоселках і в суворих краях, де людям вільним зазвичай рік роботи за півтора—два рахують, не було взагалі. Чи не задля того про нас “забули”, аби когось зайвий раз не роздратувати? От тільки ми чомусь не можемо позбутися споминів, у яких і дотепер рвуться серця від криків і плачів. У яких ідемо в колонах, оточені конвоєрами з вівчарками на поваходж, промерзаємо до кісток, пухнемо з голоду, мучимося від цинги й нажахано спостерігаємо, як виносять із бараків тих, для кого спецпоселення скінчилися пристановищем у вічних мерзлотах чужої землі.

У жовтні минулого року майже водночас в обласному музично-драматичному театрі в Луцьку проходив заключний концерт творчого огляду художньої самодіяльності, організований владою на честь 60-річчя визволення України від гітлерівських загарбників, а в обласному домі “Просвіта” — День пам'яті “Ішли у Сибір ешелонами...” Його провело Волинське крайове братство святого апостола Андрія Первозваного у зв'язку з 60-річчям від першої повенної депортації сім'ї волинян, з якою совєцька влада не забарилася. Вивозили “ворогів”. Керівник хору “Посвіт”, що взяв найактивнішу участь у Дні пам'яті, а потім виступив і на заключному концерті, заслужений працівник культури Ростислав Кушнірук із села Маяки Луцького району “ворогом” став у 13 літ, лучанин Антон Ступак — у два місяці. А в залі “Просвіти” не було жодного вільного місця і здебільшого всі, хто сюди прийшов, зазнали репресій у дитинстві. Від “визволителів”.

Так от і склалося, що на одному боці вулиці, котра відокремлює драмтеатр від “Просвіти”, відзначалася одна сторінка нашої історії, на другому — інша. А вулиця між ними — наче та ріка, береги якої досі не можуть об'єднатися мостами. І не тому, що не можуть порозумітися між собою учасники совєцького визволення та національно-визвольних змагань, жертви політичних репресій і ті, хто був знярядом репресивної машини комуністичного режиму. На рівні людських відносин у “низях” у більшості випадків — якось виходять на лад. Та для повного порозуміння бракує політичній волі “верхів”, надто ж окремих партійних “лідерів”. Ще й донедавна їм було вигідно нас розділяти, щоб над нами влаштувати. Тепер, розділяючи, тримають на тому свій імідж, аби знову прибрати правління до своїх рук. Із гіпотетичної ж тої вигоди зродився “будинок під прапором”, у якому і господарям колишнім місця немає, і діти їхні почуваються пасинками. Навіть після того, як замість червоно-синього здійснює над ним прапор батьківської мрії. Дивляться тепер, як зігріває той прапор жовтогаряча барва Помаранчевої революції, чекають. Може, думають, і відторгнута вона пригорне, і невизнаних визнає, і замалечку вистуджених Північчю Росії та її Сибірами зігріє своїм українським теплом?

Хочеться вірити. Бо навіщо ж тоді над “будинком” — цей прапор?

● **Петро БОЯРЧУК**,
член Національної спілки письменників України

Посестра автора по спецвиселенському дитинству, уродженка села Чемерин Ківерцівського нині району на Волині Лариса Домбровська (у дівочтві — Булакевич) з чоловіком Ярославом. Казахстан, 1985

Мое покоління грало у війну... За іграшки — старі патрони, снарядні гільзи. Була в нас своя "армія", в якій "головнокомандувачем" — мій старший брат, була своя "військова" дисципліна. Нам із подружкою, Ганнусею здебільшого довірялася роль "санітарок", деколи випадала "розвідка". Найгірше було тим, кого наш "генерал" призначав на роль "фриців". Відмовитися ніхто не мав права, бо для війни потрібні вороги, аякже!

"Стріляли" ми реп'яками, картопляними бульбашками, зеленими яблуками, робили дерев'яні гвинтівки і гранати. Ми люто ненавиділи "фриців", розправлялися з ними, а їх від зайвих синців рятувала тільки можливість або прикинутися "убитими", або здатися "у полон", та ще й із криком "Гітлер капут!"

Кожен бій мав закінчитися перемогою "наших". Такі були перші уроки нашого радянського патріотизму.

Пригадую залишену нам у спадок німецьку гру з дивною назвою "Штандер". Заводійкою з усієї сили підкидав угору важкий гумовий м'ячик, а ми — урозтіч, поки м'яч не впаде на землю. Пиймавши його в руки, ведучий мав "страшним" голосом крикнути "штандер!", щоб ми завмерли на місці, а він вибирав "жертву" і кидав у неї м'ячем. Що те грізне "штандер" означало, ми не знали. І вже на уроках німецької та з кінофільмів ми дізналися, що це "стій!"

Війна довго нагадувала нам про себе перехнябленими танками на околиці села, уламками літаків.

Наші страдниць-матері, виряджаючи в поле пастушків, строго-настроено наказували обминати снаряди, міни й не зачіпати їх. Але скільки однолітків спізнали на собі ті страшні уроки війни...

Грізне відлуння тих літ не втихає й досі. До одних озивається славою, медалями, нагородами, шаною. До інших — болем, гіркою сльозою, відчуттям прикрої несправедливості та обділеності. І ті й інші випили гірку чашу. Кожен свою. Бо на війні як на війні. З погляду світової історії там правих не буває...

Нам би, люди, примирити Пам'ять...

Про це я говорила не раз своїм радіослухачам у передачах, які торкалися теми війни.

Одна із таких передач — "Суботні зустрічі" прозвучала 9 травня 1998 року. Процитую з мікрофонного матеріалу, що зберігся в мене:

"Я тримаю в руках свою довічну гордість і свій довічний біль — останнє фронтове фото батька, старшого лейтенанта артилерії політрука Білаша Антона Трифоновича. На зворотному боці — вицвілий напис, мабуть, із нехитрих фронтових "штампів": "Помніте, не забувайте, поспомітайте — вшануйте". Ваш рідний захищає любимую Родину", а далі — "і нашу Україну".

Із цим ми й росли. У дзеркалі пекучої маминої вдовиної сльози. Я не прощаю війни! Якою б — Вітчизняною чи світовою вона звалася, вона відібрала в мене батька. Та й чи ж тільки в мене, Господи!

Думаю, не прощають їй, війні, і діти того вояка з лісу, який знайшов спокій на рідній волинській чи тернопільській землі в безіменній мо-

Останнє фото з фронту.
Перший ліворуч в другому ряду мій Батько — Білаш Антон Трифонович.
Липень 1944 р.

гили — неподалік від братської могили воїнів Радянської армії, що стала вічною домівкою мого батька.

Обидва вони полягли за Україну. І якщо вважати, що вони були супротивниками, то їх навів примирила рідна земля. Могили не воюють. І з могилами не воюють. На них кладуть квіти пам'яті.

Та не ляжуть сьогодні квіти на ту безіменну могилу повстанця. Не зможу покласти барвінок і калину на батькову могилу і я, бо й досі не знаю, де вона.

Лише Тернопілля озиватиметься у моєму серці болем. Він тут був у липні 1944-го!...

На цю передачу надійшли сотні листів.

«ДОЛІ З АВТОГРАФОМ ВІЙНИ»

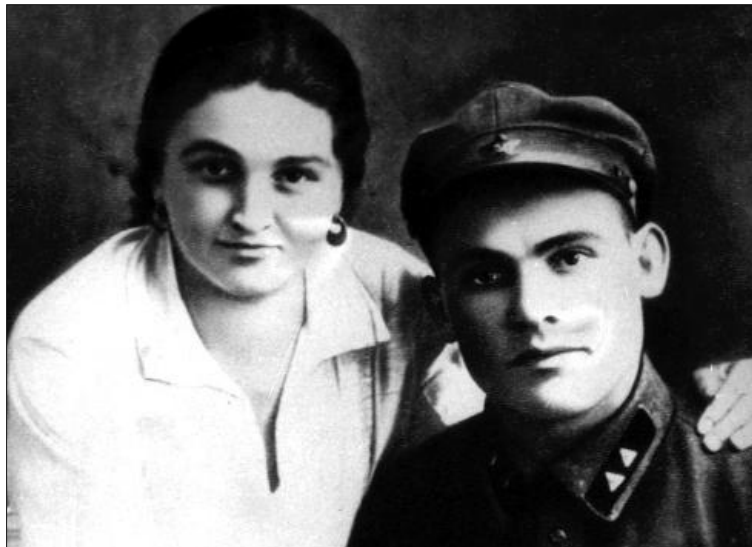
— так називається циклова передача Національного радіо, присвячена 60-річчю Перемоги над фашизмом. До неї прямо причетна і я. Зустрічі з людьми, які пройшли всі кола пекла й вижили "всім смертям на зло", і мої враження від них — часто не вміщуються в рамки коротеньких 20-хвилинних радіонарисів. До того ж, прозвучать в ефірі — й ніякого сліду, хіба що відлуння в серці учасника чи слухача.

Вирішила поділитися глибоко особистим і болючим спогадом з читачами моєї улюбленої газети, яку постійно передплачую. Про той пекучий автограф, що його поставила війна й на долі моєї родини.

А тернопільський журналіст В. Маслій помістив у міській газеті інтерв'ю зі мною, де я також висловила свій біль і своє особливе ставлення до цієї землі.

Довічно дякуватиму тернополянам, які вирішили допомогти мені. Письменник Володимир Барна з власної ініціативи звернувся до відомого краєзнавця, редактора обласного відділення "Книги пам'яті" Єфрема Гасая, котрий не одне боліло серце загів відновленням обірваних родинних зв'язків.

Через кілька місяців озвався до мене й сам Єфрем Степанович: "Шановна Емма Антонівно! — писав у листі, — прошу уточнити деякі деталі. Якщо Вашу маму звали Поліна Василівна Мушенко, і якщо Ваш батько народився 1907 року в

селі Жорнище Іллінецького району Вінницької області, то 9 травня цього року Ви дізнаєтеся, де похований Ваш батько".

Читала — й не вірила очам, думала, вискочить із грудей моє серце. Як жаль, що не дожила до цього моменту моя мама! Похоронка надійшла в день, коли народився мій наймолодший брат — 19 серпня 1944 року. Вручили цю чорну звістку не породіллі, а бабуні, батьковій мамі, у якої ми жили. Пам'ятаю, вона до останньої хвилини чекала сина, ворожила голкою, що розгойдувалася маятником над зернятками пшениці, горюху, жита: "живий — неживий", і та голка чомусь постійно стверджувала: "живий!"

Так ми й вірили, що ось-ось стане на порозі — ставний, чорнобровий, як на фотокартці, що висить над ліжком. І підкине на дужих руках аж ген високо — до неба! — як то підкидає мою подружку Ганнусю її батько, повернувшись із роботи.

На жаль, цієї радості спізнати не довелося ні мені, ні двом моїм братам. Із маминих розповідей закарбувалося: батько загинув у боях за село Борщук (саме так!) Тернопільської області. Мама не їхала шукати: нас малих троє на руках, до того ж "поки не бачила могили — думатиму, що живий". А час робив своє. Оригінал похоронки пропав, а ми ще в шістдесяті роках зверталися до військкоматів і різних військових управлінь та архівів із проханням допомогти розшукати місце поховання нашого тата. Надії танули, як сніг напровесні. Дорога до Батька розтяглася довжиною в 55 літ.

* * *

Ніколи не забуду того пам'ятного дня — 24 квітня 1999 року. Я у прямому ефірі веду "Суботні зустрічі". Мій гість — письменник із Тернополя Володимир Барна. Говоримо про літературу, про травень, про Чорнобиль, про Україну, читаємо вірші, відповідаємо на телефонні дзвінки слухачів.

І раптом, за кілька хвилин до кінця передачі, мій гість каже: "Насамкінець я хочу виконати почесну місію, яку довірили мені земляки. Наш чудовий пошуковець Єфрем Гасай передає Вам свою книжечку "Не втомлюся шукати", газету "Завільну Україну" зі статтю "Емма Бабчук тепер знає, де могила її батька", і повідомлення, що Ваш батько Білаш Антон Трифонович похований у селі Борщів Перемишлянського району Львівської області".

татого обличчя, коли під час наступальної операції забіг на кілька годин додому, неголений, зарослий, зі скаткою через плече і підв'язаною пораненою рукою. Мені тоді було ледь більше року. Для Валерія ж тато був цілковитою легендою: власне, братик став своєрідним "гостинцем" після останньої зустрічі тата з родиною, з'явився на світ, коли він упав під ворожою кулею. Що ж, завжди життя мало право на свої поразки з війною. Але всі ми вже набагато пережили свого тата. Йому було всього 37...

І ось воно, європейське містечко Перемишляни — неподалік від польського кордону. Вилізав, вимите, зелене. На майданчику біля райадміністрації — сотні людей. Серце в грудях мало не розірветься, стугонить, як шалене, заглушуючи всі голоси.

Розпочинається мітинг. Дають слово мені. Справді, найважче говорити тоді, коли хочеш мовчати, й найважче мовчати тоді, коли потрібно говорити. Це — східна мудрість, ідесь поміж цих двох берегів блукало поді потрібне мені слово. Говорила про те, що війни розв'язують політики, а гинуть і жертвами стають у них страдники. Що для мене не існує поняття "святих війна", бо не може бути святості там, де гинуть люди, де стають удовами матері й сиротами — діти...

Бачила сльози на очах присутніх, бачила несміливий гурточок тих, на кому війна залишила особливий автограф — тавро "ворога народу" і зневагу від своїх. Хоча відстоювали вони рідну землю, але тягар спокути за любов до неї більшість їх винесли сповна у вічних мерзлотах чужини.

Боляче від того, що й донині в свідомості людській триває війна нав'язаних ідеологічних переконань і стереотипів.

Хід до Меморіалу й церемонія покладання квітів. Важко передати людською мовою мої почуття. Меморіал упорядкований, палахкотить вічний вогонь. На гранітних плитах — сотні імен полеглих. А скільки безіменних — хто порахує? Донедавна в їхньому числі був і мій батько. Читаю на плиті свіжовикарбуваний напис великими буквами — Білаш Антон Трифонович.

Уклін світлій пам'яті Вашій, дорогий наш Тату!

Уклін від посивілих дітей Ваших!

Простіть за те, що такою безкінечно довгою була дорога до Вас... Цілуємо цю святу землю, що прийняла Вас у лоно своє і дала Вам вічну домівку...

І якими ж словами віддячити тим безкорисливим перемишлянам і тернополянам, які були причетними до нашої гіркої і неспокутної радості? Залишаюся у вічній боргу перед ними.

Не забудеться ніколи поїздка по місцях колишніх бойовищ. Ось ми в Борщеві. Ось ми в яблунево-му саду. "Тут, — каже Єфрем Гасай, — стояла наша артилерія. А он у тій двоповерхівці був шпиталь (тепер тут пошта)".

А під цією яблунею поховали убитих...

Гілляста яблуня салютувала нам пишним рожево-білим цвітом. Обіймаю дерево, що стало мовчазним свідком останніх хвилин життя мого Батька і нікому не могло розповісти, хто покоїться тут неподалік.

* * *

Минуло вже 6 років від того пам'ятного для нас дня, що став віхою у долі нашої родини.

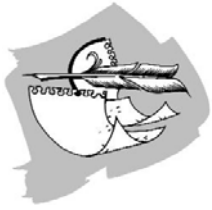
Уже пішов услід за батьком мій молодший брат Валерій. Можливо, десь на небесах зустрілися їхні душі. А ми із старшим братом і нашими рідними — допоки нас — будемо линути серцем до цього горбика багатостраждальної Української Землі, на якому відбулася наша зустріч із Батьком.

Вічна пам'ять полеглим!
Вічна слава живим!

• **Емма БАБЧУК**,
засл. журналістка України,
лауреат Міжнародної премії
імені Пилипа Орлика

Загальний вигляд меморіальної стели на братській могилі у м. Перемишляни Львівської обл.

Закінчення. Початок на с. 11

8. Могила колишнього парторга вирізняється багатством.

Чорний мармур...
От лишень зі зворотного боку — вражає зображення дерева, вирваного бурєю з корінням. Воно не хапається коренями за землю — приречено падає...

Приреченість і багатство...
Чи далеко вони втікли одне від одного?

9. Ця родина здається і тут демонструє свою "елітність". Молода гарна жінка у чорному брючному костюмі в товаристві елегантного чоловіка по-діловому розвішує вінки на могилах у різних частинах цвинтаря. Вишукано й щасливо позує перед об'єктивом фотографа. Чергова дружина? Коханка? Доросла донька?

Я впізнаю його з дитячого споми-ну — навіть краватка в модну смужку й напнутий живіт під склад-ками нової сорочки дозволяють впізнати.

А на старенькій шафі у моїй батьківській оселі ось уже більше сорока літ скаче дерев'яний горбо-коник, якого він подарував моїй старшій сестрі на день народження.

10. — Знаєш, я думав, що ми всі житимемо — як одна велика рідня. Так розповідала нам Олександра Аврамівна, наша вчителька україн-ської літератури, коли ми вивчали творчість Михайла Стельмаха, — так із боєм говорив він мені неза-довго до смерті.

І ще: "Якби розвалити всі ті му-ри, які нас відгороджують один від одного, то можна було б мати гар-ну рівну дорогу, а не болото..."

Я часто думаю про зміст цих слів. І благаю Всевишнього, аби він простив йому найбільший гріх — самогубство.

11. — Мамо, а хто вони тобі? — за-питують мої діти.
— Братик і сестричка...

Кладуть крашанки і шматочки пасочки.

"Треба наступного року пофар-бувати надгробки, — бо фарба зовсім злущилася..." — думаю я.

І ще: "Чи дбатимуть про ці мо-гили мої діти, коли я перейду за межу вічності..."

12. Не можу знайти могили тітки Теклі.

Десь тут має бути.
Давно померла, — а пам'ятни-ка так ніхто і не поставив.

А яке господарство залишила родині. Корови, запаси зерна, клу-ню, хлів. Хату, яку будувала все життя. Все десь розсунулося, роз-тяглося, пропало...

Батьки Теклі не дали приданого моїй бабусі, матері моєї мами...

13. У центрі цвинтаря, поміж старо-давніх сосен — дрібненькі могилки, щільно заплетені барвінком. Похи-лилися дерев'яні стовпи. Кажуть, біженці, що рятувалися від голоду.

14. Тато моєї найкращої подруги дин-тинства дивиться юно і молодю. За-гнув у шахті, коли їй було лишень шість. А в сім'ї — п'ятеро дітей.

Тепер Люба у далекому Харко-ві. І не має змоги часто відвідати цю могилу: дорогий квиток на по-їзд. Навіть недавно на похорон ма-тері приїхала сама, без дітей і чо-ловіка, бо — дорого...

Мама її не гнівається, бо звик-ла до труднощів.

Але наймодніше вбрання Любі купувала: чоботи-панчохи, що те-пер знову увійшли у моду, плащ модельний...

Волосся у Люби було таке гар-не, як осіння пшениця, і неслухня-не. Навіть у весільній зачісці воно не трималося.

Харків донедавна для мене асоціювався лишень із Любою і моєю єдиною поїздкою у це диво-вижне місто до неї на весілля.

15. Ця бабуса казала: "Нехай хова-ють мене на окраїні цвинтаря. Аби

нікому не заважати, нічиїх костей не викидати..."

Стали копати могилу — знай-шли кістки, загорнуті в напівзотлілу шинелю.

Мабуть, побратим-воїн запор-пав вбитого на цвинтарі...

Від долі — не втечеш...

16. Розпитувала маму: "А хто поко-їться під отими горбиками..." — загібаючи в рядно оберемки го-лок і старого торішнього листя.

Мої прадід, прабабуся, три сестри моєї матері, що померли в дитячому віці... От тільки: де чия могила — не могла пригадати.

17. Її фото взятє з нашої загальної фотографії у школі. Їй — дев'ять, мені — одинадцять. Трішки роз-патлане волоссячко, перелякані чи здивовані очі.

Чомусь згадую, як прийшла во-на до мене пасти колгоспну чере-ду. І ми пасли довго-довго, так ці-каво було розмовляти з нею про всяку-всячину.

Пригнала я табун до колгоспу пізно — вже було темно.

ВЕЛИКДЕНЬ НА СІЛЬСЬКОМУ ЦВИНТАРІ

Але я не пригадую жодного слова з нашої розмови. Лишень звучить ця мелодія.

І пам'ятаю, що на її похороні так ясно світило сонечко.

Як я плакала гірко і невтішно, стоячи віддалік натовпу.

18. Він, можливо, був закоханий у мене.

Прислав листівки на свята, написані художнім почерком. Хоча я, майже "кругла" відмінниця, у ранньому дитинстві зневажала всіх, хто погано вчився.

Як він малював! Наша вчитель-ка з літератури казала, що йому обов'язково треба вчитися далі.

...Помер від горілки. Кажуть, згорів...

Майстер був. Вже за кілька ро-ків до смерті шалював нашу хату і мою племінницю Катрусю все на-зивав моїм іменем.

19. Казав: "Як вип'ю — то й працю-вати легше..."

Як він красиво кидавав гній на воза, ніби граючись.

Для мене ж ті вила були важчі за залізо.

Лежить поруч із моїм татом. Жили ж також через дорогу.

20. Не мала своїх дітей. Але ж якою господинею була! Не було чистіше виспаного городу.

Тітка Олька була третьою дру-жиною у Куця. І лишень із нею він став статечним господарем, май-же перестав пити, дбав про госпо-дарство.

Пережив її на якийсь рік.

...Перед смертю, вже набряк-ла, стерпла від болю і страждан Олька щасливо усміхнулася, коли казала, де ж її поховати.

— Та там і Михалко Цалюв... Разом будемо...

Тепер поруч із ними все більше й більше сусідів, ближчих і дальших.

21. — Скільки років прожив дід Хо-ма?

Написи нерозбірливі. Не то — 98, не то — 102.

Пам'ятаю його школяркою.

Прийду зі школи. Пізня осінь. У незмінному кожусі, в якому сидів навіть біля грубки і ходив ціле літо, з паличкою-кульбою, сухенький і зграбний, пасе корівку за клунею. Намащу хліба смальцем, води квартиру винесу. Ів із вдячністю.

Перед смертю питав, чи не принесли пенсії.

— Хотів Марії дати — вона так за мене дбає, — казав.

А ще казав, що в житті ніколи не мив підлоги. І не знав, що таке зубний біль, — усі мав цілі, хоча трішки жовті, бо палив до самої смерті.

Двадцять п'ять літ служив у вій-ську.

А танцювати любив.

Коли мій син жваво вихиляєть-ся під ритми музики, думаю про ді-да Хому.

22. Пам'ятаю себе в бавовняній сукні, із закустраними косичками. На табуретці — розлушене гар-бузове насіння. Це ж треба — так розколоти, аби зернятко стирчало зі схованки — тільки бери. Наскла-дено цілий рядочок.

І дід Андрій — із незмінними палками. Бавить мене.

Того серпневого ранку встав корчувати старий пеньок. Ранок був прохолодний. Пошуктильгав назад — аби зодягтися тепліше. Такі помер.

...А пеньок залишився неви-корчуваним дотепер.

23. — З тебе вийдуть великі люди... — Або велике ледащо? — за-питувала я.

— Та ні, ледащо не вийде; але — не знаходила слів...

У класі вибибли шибку — і так було, ніби це я спричинилася до цього...

...Так і не знаю, що мала на ува-зі моя класний керівник Нецька Та-їса Федорівна.

Бо і сама не знаю, що з мене мало б ще вийти.

24. Чоловік і жінка приїхали на цвинтар роверами.

Він — ще досить моложавий. Вона — цілком зістарена. У свої сорок має вигляд на п'ятдесят.

У родині підрастають три сини. Прибирають невеличку могилку.

Донечці було три роки? Чотири?

25. Ішла селом і голосила, як за покійником.

Худенька, як трісочка, з гостри-ми коліньцями; зігнута під вагою металеві каністри із соляркою.

Сказали в конторі колгоспу, аби чекала на межі поля з соляркою, грішми (і горілкою — цього не каза-ли, але несла її, саморобну, заткну-ту корком із намотаних газет)... Приїде комбайн — вижне нивку.

Третій день вертала з поля ні з чим — і голосила, як над покійни-ком. Не мала над ким голосити, бо жила самотньою. Ні родини, ні ді-тей... Усе її життя — суцільне при-ниження. Аби виорали поле, аби привезли дровець, аби...

Над могилою баби Параски розквітла маленька вишенька, і сипле на дерев'яний хрестик свій дрібнесенький цвіт...

26. Сидить над могилою тата — висока і схожа на нього навіть тим, як повертає голівку.

І дивиться її батько з фотогра-фії — вже її ровесник. У своєму ве-сільному костюмі, у старомодній краватці, зі старанно прилизаним волоссям. Здається, це фото взятє з його випускного альбому.

Пригадую, як ми маленькими ловили рибу в ставку. І моя хресна мама смажила ті дрібнесенькі ка-расики в себе на кухні.

27. Їй завжди буде 36. Саме стіль-ки було, коли несподівано помер-ла від запалення легень.

Чоловік так і не одружився.

...Повернувся... Жив у стайні. З одного боку — корова, з іншого — він. Дах протікав і валився. Промо-кав у хаті разом із коровою. Зби-рав дощову воду в цинковій відра.

"Говори, говори, говори..." Роз-печи своїм гнівом небесну баню..."

30. Повісилася. Чоловік від неї пі-шов до іншої. Любила сильно.

Трирічна дівчинка на похороні, кажуть, заснула. Як стали віко за-кривати, казали, збудили, аби з мамою попрощалася...

Усміхається юно на фото. Кра-суня... Одиначка. Поруч — могила батька. На місці могили її матері — залишене місце.

31. Фото чоловіка. І дата смерті. Поруч з іменем дружини — да-та смерті відсутня.

32. Казала, дороблюся до пенсії. Повернуся з Кривого Рога.

Повернулася. Хату збудувала. Везла холодильник і ще якесь хат-не начиння. Дорожня аварія.

Дититься з мармурового над-гробка її обличчя у зарослях сосен та бузку.

...Повернулася...

33. Просто спогад.

Ми з Любою, моєю одноклас-ницею, прибираємо могилки напе-редодні Великодня.

— Що би ми робили, якби вста-ли всі, хто помер...

— Я би втішилася і побігла до тата, — щасливо усміхається Люба.

Я її розумію лише тепер...

34. Приїду до міста і мама розпові-датиме, що приходив тато — весь у білому, і казав, що то не штука — говорити, треба пособити. А ще казатиме, аби я пішла подивилася, як він там, бо впав увечері і знепритомнів. І Люда з Танею привели його до хати попід руки. І ще — аби я накрила татові ноги кожухом, аби він не змерз.

А наступного ранку, прикута до постелі, казатиме, що треба йти подивитися, як там Степан.

— Та він же ж помер...

— Та що ти говориш, — він жи-вий, ти недобре подивилася.

— Давно ж помер... Вже три роки.

— А ти ж учора ноги йому кожу-хом накривала.

— Та що я мала Вам говорити...

Та ж і пам'ятник татові збудували.

— Про пам'ятник пам'ятаю...

...А наступної ночі мама будитиме знову: "Допоможи татові корову заг-нати до хліва... Він же ж не може..."

35. — Ти бачила, як змінилося село перед Паскою. Біле й чисте. Дере-ва біля дороги попідбілювані, і сміття прибрано, і бордюри на тро-туарах...

— Ти не уявляш, що то мені коштувало, — говорив молодий голова сільради, з яким колись раз-ом ходили на танці. Він сам пив пиво у сільському буфеті, а я при-йшла за пляшкою, аби виставити сусідам, що прийшли допомогти засадити батьківський город.

— Знаєш, що то мені коштува-ло — переконати людей, що то тре-ба зробити. Казали "Нащо?" А я: "Як буду йти п'яний додому — аби бачив, як йти попри білі смуги..."

— Колгоспу немає. Тепер я один. Боюся втоми та безвиході. Землі — неродючі. Як вижити?

— Є дві проблеми, які потрібно вирішити на селі. Проблема малої переробки — куди збувати продук-цію, краще самому її переробля-ти... І — чим обробляти землю, треба дешеву техніку... Мусить щось змінитися в державі, — мір-кую голос про те, про що думаю постійно...

— Кожен голова колгоспу, що був дотепер, накрадеться і втече...

Лишилися голі приміщення і люди — розгублені й незахищені під протягами часу.

...Розікрали.

...Сорому немає, бо на сіль-ському цвинтарі немає могил їхніх родичів. Отож немає коріння.

● **Марія ЯКУБОВСЬКА,**
м. Львів

ПАЛІТРА

Понад два десятиліття митець ділить свій творчий час між живописом і графікою.

Утім, значна частина живописного доробку майстра, зокрема та, що представлена в залах Фонду культури, особливо дорога киянам: ідеться про краєвиди Пуші-Водиці, адже саме там розташована маленька майстерня-дача митця. У тому приміському лісі він знає на ймення всі старезні, ще не винищені дерева, радіє птахам, які повертаються туди шовесни, вітає молодий підлісок, що підказує дорогу до заповідної грибною галявинки. У цьому циклі Володимир Новиковський виступає триедино: живописцем, природоохоронцем-патріотом і фантазером-казкарем. Але казкаство його не ілюстративне, не сюжетне. Його казка ніби відкриває прямому глядацькому погляду тонке життя приміського лісу як живої свідомої істоти. Несподівані ракурси відомих місцин поблизу кінцевих зупинок трамвая чи маршрутних таксі, палаючий червоним клен, віддзеркалений у калюжі лісової дороги, оточеної (чи ба — отороченої) стрімкими соснами, — все це прийняте живим шумовинням гілок і невибагливого птаства. І все ж художник населяє ліс добрими духами, що покликані його оберігати. Він малює дерево, яке ніби вийшло попереду інших когось зустрічати з розкритою душею. Пуша-Водиця, близька й довірлива, яка ще кілька десятиліть тому укривалася шовесни бузовим килимом першоцвітів, через яскраві живі картини Володимира Новиковського десь глибоко, на дні глядачевого серця торкає струнку докору: “Скажи: для рідної землі ти — інопланетянин?” — і миттєво руйнує споживацькі наміри любителів весняних букетів.

Якщо на перший погляд живописні полотна Володимира Новиковського прості й відкриті: портрет дружини в шедрогах серпневих дарунків, вітрильники на Дніпрі й на морському обширі, небеса, обов’язково високі, з вигадливим малюнком хмар чи діагона-

ЖИВОПИСАТИ — ЗБЕРІГАТИ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Заслужений діяч мистецтв України Володимир НОВИКОВСЬКИЙ, художник, чий твори експонувалися на багатьох міжнародних виставках, нині представляє нову персональну виставку в Українському фонді культури на вулиці Липській, 16.

лями сонячних променів, струнки деревця на сонячній галявині ботанічного саду — або ж знаменита вже портретна галерея гетьманів, яку завершив художник до нової виставки, — то при уважному, тривкому спілкуванні все це набуває особливостей, як і при знайомстві людини з людиною. Глядач відкриває новий нюанс у самому собі, робить порух поглядом і спершу відзначає “одяг” — кольорове вирішення полотна, потім наче

якусь мелодію чує, а далі вже мандрує часом разом із автором — минулими століттями чи недавніми, близькими в пам’яті, по-своєму непростими, але не позбавленими позитивних рис десятиліттями.

Володимир Новиковський — людина надзвичайної доброти й порядності, він не нав’язує своєї думки, а потихеньку будить людську совість, не декларує, а запрошує порозмірковувати. Тому шанувальники його картин — це вже

шанувальники на все життя, це — його однодумці, стурбовані майбутнім людства, люди активної позиції, які намагаються — кожен на відведеному Богом місці — зробити наш світ кращим.

Помаранчева революція підтвердила чимало мистецьких постулатів, утілених у картинах Володимира Новиковського. Його біль за Батьківщину — це біль трударя, який мовчки відновлює те, що намагаються знищити інші. Це — громадянська позиція художника. Але мова його картин настільки оптимістична, що флейти враз починають звучати трембітами, а далі, яку прозирають на портретах гетьмани, — то вже наші з вами реальні перемоги, перемоги над собою.

За традицією треба аналізувати композицію картин, розкритий потужний мазок і кольорову гаму, найбільш притаманну живопису митця... А Володимир Новиковський обов’язково збиває стандартний рух, змінює усталений розклад, наче підказує: а послухай-но, глядачу, яка тиша буває, коли вночі

коні пасуться, коли діти з дорослими разом чатують живу природу... Це спомин його дитинства, коли при світлі живого вогнища малював портрети знайомих і дарував тим, хто позував майбутньому митцеві. Напевне, ще й тому, що перші свої олівці й альбоми дістав він прямо з вогню на розбомбленому фашистами привокзальному складі, дитиною він не боявся опіків. Палкий вогонь таланту перевищив небезпеку воєнної пожежі. Згодом йому шастило на вчителів, потім пошастило й на шанувальників. Сьогодні в багатьох музеях і галереях світу зберігаються його графіка і живопис.

А художник чатує біля мольберта у своїй майстерні, і нам не збагнути, як струнки деревця з його етюдів раптом привносять денне сонячне світло в домівку навіть тоді, коли хурделить надворі, коли тьмяна електрика знекровлює інші картини...

● **Ганна КОЗАЧЕНКО**, член правління Українського фонду культури

РЕТРОСПЕКЦІЇ

Кожна людина, за звичаєм, ще з дитинства шанобливо та зворушено закохана в пісні, створені своїм народом. Це любов генетична, вона, як кажуть, у крові від народження, з коліски. Народна пісня завжди була й залишається найціннішим скарбом у музичній культурі українського народу. Її позачасовість, своєрідне національне забарвлення, характерна ладогармонійна побудова, особливо в хоровому звучанні, — наше духовне багатство, яким пишаємося і яке ревно оберігаємо. Не дивно, що українські композитори-класики: Микола Лисенко, Кирило Стеценко, Микола Леонтович, Петро Ніжинський, Олександр Кошиць, були безмірно закохані в українську народну пісню, досягаючи в її хоровій обробці справжньої геніальності. По-синівськи любив народну пісню і наш Пророк — великий поет і художник Тарас Григорович Шевченко.

Щедрим історичним джерелом, в якому народжувалися і йшли в життя народні пісні, завжди було українське село. Скільки ми маємо пісень героїчних козацьких, бурлацьких, чумацьких, побутових, щемливих ліричних і веселих жартиливих із прадавніх часів. Болісно усвідомлювати, що з деградацією українського села почала зникати з

Неосяжна тема, скажете. І справді. Про це вічне, прекрасне мистецтво написано томи дисертаційних робіт, висловлено численні думки видатних людей. Та плин часу — надто стрімкий. Змінюються покоління, а з їхньою зміною життя вносить свої корективи й у музичне мистецтво, особливо в пісенний жанр. Сьогодні важливо розуміти, яка пісня, яка музика нас оточує, що в них впливає на нас, формує наші смаки, нашу духовність. Тема не проста. Коротко не скажеш. Вона вимагає критичного аналізу, конкретних прикладів. Поговоримо про найулюбленіший і найпопулярніший у народі жанр — пісенний.

ПІСНЯ, МУЗИКА І МИ

ужитку й українська народна пісня. Найпісенніший, найголосистіший український народ перестає співати. В обезлюднених селах, що залишаються тільки на карті держави, українські народні пісні вже не звучать — співати тепер там нікому. Поодинокі зразки пісенної творчості ще збереглися у фонотеці Українського національного радіо. Народна пісня стає рідкісним діамантом. Репертуар її невинно збіднюється. Та Україна не живе без пісні. Замість народних, масово поширюються, особливо в містах, авторські пісні. Їхні творці — обдаровані українські поети й композитори, яких у минулі роки знали навіть за межами України.

З якою насолодою ми при нагоді слухаємо пісні митців яскравого обдаровання старшого покоління. Серед них немало справжніх пісенних шедеврів — золотий фонд, що зберігається в скарбниці

української музичної культури.

Тільки мелодист, що тонко відчуває природу й ладогармонійний характер української пісні, може створити справжню пісенну перлину. Кого не зворушать такі пісні Платона Майбороди, як “Пісня про рушник”, “Ми підем, де трави похили”, “Рідна земле моя”, до того ще й у виконанні славетної співачки Раїси Кириченко? А пісні неперевершеного мелодиста, героя України Олександра Білаша — “Два кольори”, “Осіньна пісня”, “Київський вальс” чи “Над прозорою криницею”, а чарівні пісні Ігоря Поклада — “Дикі гуси”, “Скрипка грає”, “Біжить Дніпро”, “Як я люблю тебе”. А незабутній Володимир Івасюк і його “Червона рута”, “Карпати”, “Чебреці”, пісні Володимира Вірменича — “Чорнобривці”, “Де ти, де ти, любов?” або ж “Черемшина” М. Михайлюка? А славетні пісні Анатолія Пашкевича — “Ма-

мина вишня”, “Хата моя, біла хата”, “А мати ходить на курган”, “Пісня про хліб”. А хто не знає чарівних мелодій Ігоря Шамо — “Кієве мій”, “Осіньне золото”, “Три поради”, “Не шуми, калинонько”. У кого не звучить у пам’яті легендарна пісенна перлина Юлії Ротавської — “Летять, ніби чайки”? Усіх не перелічити. Згадані пісні композитори писали на тексти відомих і видатних українських поетів. Ця творчість із часом переростала в тривалу плідну співпрацю — (П. Майборода—А. Малишко, О. Білаш—Д. Павличко, І. Поклад—Ю. Рибчинський, І. Шамо, І. Пашкевич—Д. Луценко). Лише на тексти поета-пісняря Дмитра Луценка Ігор Шамо написав понад 20 пісень. Пісні цих чарівників слова і мелодії бентежать душі слухачів. Вони і сьогодні хвилюють, зворушують своєю красою. Багатьох із цих поетів і композиторів уже не

має з нами, але сонячна пам’ять про них житиме в серцях народу, доки звучатимуть їхні унікальні творіння, які стали вже нашою пісенною класикою, окрасою нашої культури.

Сьогодні ж авторські пісні “штампують” усі кому не ліньки. Надто несприятлива ситуація склалася в Україні з національним інформаційним простором, у тому числі й у радіоэфірі, який окупували численні приватні радіостанції. Цілодобово вони засмічують ефір низькопробною пісенною російськомовною та англomовною поп-сою. У програмах жодного українського слова, а про українську пісню і говорити не доводиться. Для них її не існує. Антиукраїнський пісенний наркомобізнес в ефірі руйнує нашу духовність. На вульгарній, аморальній попсі формуються музичні смаки нашої молоді. Ми втрачаємо майбутнє України. Дякуючи Богу, маємо ще Українське національне радіо, яке спілкується з народом українською мовою і українською піснею. З нагоди його 80-річчя великий йому уклін. Бажаємо йому успіхів і в майбутньому.

Хай же по всьому світові лине наша українська пісня, наше українське слово! Слава всім, хто цьому сприяє!

● **Павло РУДЧЕНКО**, музикознавець

ЧУЖІ ДІТИ

Немовлят, залишених у Ніжинському пологовому будинку, дітей, знайдених на вулиці, передають у дитяче відділення Ніжинської центральної міської лікарні. Завідуюча Валентина Рисяєва з жалем констатує, що кількість таких “най” в останні роки збільшується. Часом це бувають “діти любові”, а частіше — з сімей алкоголіків і наркоманів. Валентина Пилипівна вже прийняла не одну дитину з таких родин, від таких мам-зозул.

Нічні діти перебувають тут під медичним наглядом, доки з'ясується їхня подальша доля. Вони стають державними дітьми, і ними починає опікуватися державна служба у справах неповнолітніх, яку в Ніжинському міськвиконкомі очолює Людмила Левчук. Педагог за фахом, мама дорослих дітей, вона не казенно, по-доброму переживає за життя оцих сиріт при живих батьках. Зважає всі обставини перед тим, як передати справу до суду про позбавлення батьківських прав. Хоча може бути й різкою з мамою-п'яницею, яка не пам'ятає, куди вчора поділа семи-місячного сина.

Ось і недавно пані Людмила з'явилася на місцевому телебаченні з маленьким хлопчиком на руках, якого знайшли у дворі. “Мамо, якщо Ви маєте особисті проблеми, зверніться до нас, — заклікала вона. — Не соромтеся свого горя, соромтеся свого вчинку”.

Малюка люблять лікарі, медсестри й санітарки. Спілкуються з ним, радіють його маленьким ус-

ПІДРАНКИ

Ні, вони — не діти війни й не жертви терористичних актів. Вони — діти безвідповідальних батьків, які, народжуючи, не думали про їхнє майбутнє. Маленькі життя вже вмістили велику трагедію: рідною домівкою для них став казенний дім, а маму замінила медпрацівниця в білому халаті.

піхам: “Він уже вміє робити “Сорока-ворона”...”

Діти туляться до медиків, держслужбовців, часто називають їх мамами. Людмила Миколаївна каже, як тяжко їй віддавати дітей у будинки немовлят, в інтернати. Радіє, коли її підопічних усиновлюють або ж беруть під опіку добрі люди. “А пригадуєте двох діток? — Рисяєва називає прізвище матері, позбавленої батьківських прав. — Їх усиновила дуже гарна родина з Італії”.

А найбільше радує той факт, що ніхто з дітей, чийм життям вона особисто переймалася, не повторив фатальних помилок своїх батьків. Вона безпощадна до дорослих, які не вміють бути батьками. Хіба можна вважати матір'ю жінку, яка, будучи позбавленою материнських прав стосовно шести дітей, народила сьоме. І цю крихітку вона напуває горілкою, “щоб не кричало”. Тільки 2004 року суд у Ніжині позбавив батьківських прав семеро батьків стосовно чотирнадцяти дітей. Подано ще сім таких клопотань.

Я погоджуюся з Людмилою Миколаївною в тому, що алкоголізм — це не тільки хвороба, як безвідповідальне ставлення до життя власного і близьких людей.

Чотирирічного Діму знайшли сонного під грушею сторонні люди. Він там ночував після того, як його побила і вигнала з дому мама-п'яниця. Доки на “матір” заводили кримінальну справу, хлопчик чистий, ситий і спокійний перебував у дитячому відділенні лікарні. Ні мама, ні її старший дорослий син не провідали дитини. Тепер його перевели до обласного дитячого притулку, який функціонує в місті з жовтня нинішнього року.

Цей заклад створено в рамках виконання державної програми боротьби з дитячою бездоглядністю. У частині колишнього відомчого дитсадку, купленого Ніжинською міськрадою, зроблено сучасний ремонт, обладнано побутові кімнати, відчувається домашній затишок. Колектив вихователів і медиків під керівництвом досвідченого соціального працівника Ірини Браженко готовий прийняти на себе біль знедолених дітей.

У цю ж будівлю за стіною вже не перший рік приходять учні дитячої школи мистецтв Ніжинського училища і школи мистецтв імені Марії Заньковецької. У певній

Алкоголізм — це не тільки хвороба, як безвідповідальне ставлення до життя власного і близьких людей.

У дитячому відділенні лікарні

частини суспільства ще побутує ставлення до таких дітей, як до злочинців. Очевидно, таким багатоглядніше любити все людство, ніж конкретну згорьовану дитину.

Я б хотіла написати про ті сім'ї, які всиновили або взяли під опіку підранків. Але я не можу назвати їхніх прізвищ, оберігаючи таємницю усиновлення, і з міркувань етичних. Хоча вже впродовж багатьох років знаю такі родини, де некровні діти виховують із великим педагогічним тактом, терплячи їхні успадковані вади характеру та підліткові “вибрики”.

Пригадую засідання у справах неповнолітніх, де йшлося про оформлення тринадцятирічного хлопця у колонію. Подружжя взяло його і ще одного хлопчика з ди-

тячого будинку зовсім маленькими. Один виявив талант науковий, а інший — кримінальний. І хоча прийомні батьки мали право відмовитися від правопорушника, вони вперто не хотіли цього робити. Бо відповідали за того, кого не народили, але приручили.

Більшість із нас, поклавши монетку в простягнену дитячу долоньку, заспокоює власну совість. Опи́нвшись уперше в Прилуцькій колонії для неповнолітніх правопорушників, письменник Юрій Покальчук заспокоїтися не зміг. П'ятнадцять років тому він почав разом із колоністами випускати літературний журнал. Літератор заповажав їхню неграмотну ширість, з якою вони розповідали про пошуки себе у світі. Здебільшого, це були хлопчачі, яким не поталанило з батьками, яких не підтримали державні служби. А безкінечні притулки не виховали в них духовної опори. Вони поверталися до свого людського призначення непростюю окружною дорогою. Письменник написав про це в романі “Окружжя дорожа”, який представив ніжинським читачам. Він сподівається, що кожен із нас покладе в чинюс долоню копійку. А сам, тим часом, шукає роботу для шістнадцятирічного хлопця, який чекає звільнення, турбується про подальшу долю тих, кому допоміг стати студентами...

Юрій Покальчук сьогодні, як Антон Чехов сто років тому, нагадує нам про те, що поза нашим домашнім затишком існують діти, чий сльозний дорожчик, ніж усі скарби світу...

● Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

Більшість із нас, поклавши монетку в простягнену дитячу долоньку, заспокоює власну совість.

АКТУАЛЬНО

— Діти починають хворіти найперше від розлуки з батьками, особливо з мамою, а ще, — коли не можуть опанувати певних навичок. Треба пам'ятати, що інтелект дитини знаходиться на кінчикях її пальчиків. Ось чому вона прагне все помацати, взяти до рук, а потім і до рота потягти. Ось чому так потрібно розвивати дитину фізично. Нині вже відомо, що розум дитини та її фізичний розвиток у перші 36 місяців життя перебувають у прямо пропорційній залежності.

— **Тож, аби діти не хворіли...**

— Із самого народження мати мусить надавати великої уваги розвитку дитини — і фізичному, й емоційному, й інтелектуальному. Вже давно відійшов у небуття міф про те, що немовля необхідно міцно пеленати і тримати в стані зв'язаного “солдата” принаймні перші місяці життя, коли дитина багато спить. Починати треба з найпростішого: з перших днів викладати маля на животик, вчити повзати, підкладаючи під зігнуті “жабкою” ніжки свої долоні. Або робити це в спеціальному похилому “жолобі”, покритому цупкою м'якою тканиною, перевертаючи його з боку на бік, уздовж власної вертикальної осі тощо. Всі вправу, які зможуть придумати дбайливі батьки для розвитку вестибулярного апарату дитини, будуть їй на користь, адже викликати стійку потребу в пізнанні навколишнього середовища, світу дорослих, інтелектуальній діяльності.

Запорукою здоров'я немовляти є стан його дихальної системи. Зробити його нормальним, навіть ідеальним допоможуть повзання та плавання з перших днів життя. Новонароджена дитина має вроджений інстинкт до затримки дихан-

НЕ ПРОТЯГ, А НАСТРІЙ В СІМ'Ї

Скільки нервів, сил, здоров'я забирають у батьків хвороби любої малечі! Скільки неприємностей приносять постійні лікарняні! І як зауважує більшість із нас, особливо часто малюки починають слабувати, коли їх віддають до дитячого садочка.

Вивченням цієї проблеми зайнялися вчені, педагоги, психологи. Виявляється, не протяги, як вважають деякі батьки, зумисно влаштовані вихователями, зацікавленими, аби в групі було менше вередунів, не слабкий імунітет і не скупчення на маленькій площі великої кількості мікробів та вірусів є причиною частих дитячих хвороб. Про це — розмова із заступником директора з наукової роботи Інституту розвитку інтелекту дитини Світланною Петрівною ЧЕРЕДНИЧЕНКО.

Фото Г. Оборської

ня. Тому чим раніше ви розпочнете вчити маля плавати, тим простіше досягнете позитивного результату. Свого сина я просто поклати у воду, коли йому було менше місяця, і він поплив, гарно робить це і дотепер, уже 25 років.

Робіть дітям легенький масаж, тонізуйте їхні м'язи. Активні рухи, можливість самостійно перевертатися, пересуватися, змінювати позу тіла на зручнішу роблять дітей спокійними, веселими, впевненими в собі, енергійними, здоровими.

На власному досвіді та на досвіді виховання дітей у багатьох сім'ях, що користуються послугами Інститутської “Школи найкращої дитини” я переконалася, що здоров'я дитини, як і інші аспекти її розвитку, дуже залежать від матері, її освіченості в цій сфері, самовідданості, працьовитості. Так, працьовитості, тому що ростити дитину нелегко. Але ростити здорову дитину — то велике щастя.

— **Світлано Петрівно, отже, аби стати гарною матір'ю, як і**

гарним професіоналом у будь-якій сфері, треба спочатку пройти відповідну підготовку...

— Безумовно. Жінка-мати і жінка, яка хоче нею стати, має вести здоровий спосіб життя і спочатку вчитися, опановувати певними знаннями, що допоможуть їй у добрий час і в добром здоров'ї зачати своє малюк, радісно й щасливо його виносити, вигохати в собі, навчитися спілкуватися з іще ненародженим малюком, самостійно, свідомо й легко народити, з перших хвилин появи малюка на світ прикласти його до грудей, дати відчути ту життєдайну силу любові матері до щойно народженої дитини. Дитя відчує її, лежачи на тілі матері, торкаючись личком і губами грудей. У цей момент дитину і матір об'єднує ритм їхніх сердець, неповторний аромат і енергетика тіл, які тільки що були одним цілим. Очі обох запам'ятовують, фотографують обличчя одне одного, назавжди вносять ті фото у підсвідомість як найрідніше, як єдине.

Розумні, люблячі матері й надалі розвиватимуть оте первинне почуття любові, захищеності, радісного здивування життям. Вони декілька разів на день пригортатимуть немовля до грудей, наспівуючи йому колискових, слухаючи разом ніжну класичну музику, розпо-

відаючи казочки, мріючи про майбутнє, мандруючи в казковому морі любові між Матір'ю і Дитям. Такі сеанси фізіо- та психотерапії, за законами біоенергетики, підвищують імунітет малюка, покращують якість материнського молока, а головне — створюють нову пуповину — енергетичну, яка може стати такою міцною і надійною, що буде поєднувати матір і дитину все їхнє майбутнє життя.

— **Багато матерів не знають секретів материнської любові, їм нічого передавати у спадок своїм дітям, які дуже скоро вилетять із батьківського гнізда, виведуть своїх пташенят і так само невміло виховуватимуть їх...**

— Щоб цього не трапилося, ми започаткували в Інституті “Школу найкращої дитини”. Запрошуємо молодих мам, дівчат і жінок, які ще не мають, але хотіли б народити здорових дітей, вміло й радісно їх зростити й перелити свою любов і досвід щасливого виховання в душу малюка, щоб і його майбутня доля склалася щасливо. Бо відчуття і спогади дитинства формують особистість людини і залишаються з нею на все життя. Нехай ваше життя зігривають теплі материнські руки, повага, взаєморозуміння і потреба в тому, щоб передати ту безмежну материнську любов, яку ви відчували в дитинстві й відчуваете зараз, у своїй дитині. Здоров'я формується в щасливому дитинстві. Більшість хвороб зумовлені психоемоційним станом. Тому сім'я має бути безпечною для здоров'я дитини.

● Записала
Галина МОЙСЄЕВА

СУМНА ТЕМА

Ще за часів совєцьких, коли, не перетинаючи кордону, лише в республіках Прибалтики можна було побачити елементи життя в його західноєвропейському варіанті, туристам демонстрували естонські, латиські й литовські цвинтарі — чисті, охайні, без лав, дерев, огорож навколо нагробків, із квітниками, вазонами, мудрими сентенціями, вирізьбленими на плитах, із дбайливо прибраними доріжками, посипаними чистим пісочком або вимощеними мармуровою жортувою. Різниця між західним і совєцьким варіантами культу предків була відчутною і, певною мірою, сприяла відновленню кращих традицій цвинтарної культури і перенесенню їх на сплюндрований ґрунт збільшовиченої ери...

Солом'янський цвинтар знаходиться у центральній частині столиці України, поряд із Солом'янською площею з її жвавим рухом транспорту на чотири магістралі й відповідними потоками громадян упродовж усього дня.

До площі примикають потужні будівлі Національної академії оборони та Національної академії внутрішніх справ, а також хмарочос Апеляційного суду, добудову якого завершують ось уже вісімнадцятий рік. Довгобуд розташований практично на кладовищі й досі, розширюючись, нещадно, по-хамськи нівечить прилеглі могили, засипаючи їх будівельним сміттям.

Солом'янське кладовище бере свої початки з кінця XIX століття. Саме ці найстарші поховання (а серед них, переважно, могили інтелігенції, було знищено під час закладки фундаменту під хмарочос

і створення будівельного майданчика.

Між Повітрофлотським проспектом і кладовищем — залишки міського парку, в якому мами катають дітей у колясках, а старші збираються навколо невеликої естради під час концертів та з приводу подій не лише районного масштабу. Тут-таки в парку традиційно розміщують свою фейерверкову амуніцію військовики під час святкових салютів.

Святе місце порожнім не буває, — отже, впродовж якихось двох років у цьому міні-парку, при центральному вході до кладовища ви-

росла спочатку невеличка капличка, а потім і велика церква. Звичайно, Московського патріархату. Уста метрах з одного боку — кафе, у двохстах метрах із другого — бензозаправка...

Словом, буває життя навколо цвинтаря, огороженого високим бетонним парканом, тоді як на самому кладовищі, що займає 12 гектарів (!)... сором і біль викликає те, що ми там побачили. Поламани огорожі, повалені дерева, побиті пам'ятники та мармурові дошки з повиколупаними фотографіями, купи сміття й позаторішнього листя, величезні площі всуціль загад-

го часу це вже двадцять сьоме мого кладовище. Не тримають мене довго на одному місці, бо стаю невгодним; скрізь вимагаю лише одного: вдихнути життя у кладовище. Щоб цвинтар був чистим і охайним, треба, щоб тут бували люди, яким він потрібний. А для цього його слід відкрити для поховань. Ми можемо зараз забезпечити на цьому кладовищі 20 тисяч нових поховань. Причому я маю чіткі пропозиції як це все організувати в інтересах людей і всього міста.

— *То ж у чому проблема?*

— Голова Соломенського району Києва пан Іван Сидоров катего-

лили кошти на реконструкцію якихсь 100 квадратних метрів символічних поховань воїнів при центральному вході, на тому й закінчилося. Я називаю це не інакше як імітацією, доброю міною при поганій грі. Підфарбовують при вході, щоб начальству показати під духовий оркестр, а далі — хоч трава не росте.

— *Але ж улітку тут усе заростає. Як у джунглях.*

— Отож і збираються зусібіч у ці хащі наркомани, п'янички, бомжі. Так що буває небезпечно.

— *Яким саме чином можна оновити кладовище?*

— За існуючими нормативами, після двадцяти років із моменту поховання, вже можна використовувати це місце. Звичайно, якщо ніхто не доглядає цієї могили. А в нас є цілі ділянки, де покинуто без догляду заховані з початку минулого століття. Церква — поряд. Побудуй склеп, освячуй старі (і дуже часто вже й невідомо чий) останки і складай їх під Літургію до склепу, вивільняючи місце. Так роблять у всьому світі. І це краще, ніж будувати спортивні й інші будівлі на кістках померлих. І краще, ніж хоронити в 40 км за Києвом, куди потім важко добиратися, щоб доглядати.

А тут можна зробити колумбарій, а також підхоронювати до родичів. Тоді тут буде парк для виховання моральності у живих, а не ганебна брудна яма, як зараз.

* * *

Як запевняє пан Губін, кладовище — це підприємство, а отже, воно не збитковим, а прибутковим. І він пояснив на кількох прикладах, як саме це треба зроби-

ти згідно з планом Реоката Петровича, вже сьогодні на Соломенському кладовищі можна створити 20 робочих місць, які будуть цілком окупні, а за два-три роки цвинтар уже виразно нагадуватиме цивілізований парк.

А поки що в господарстві доглядача та двох його колег є одна комора з інвентарем і дві кімнатки в чужій прибудові, яку мають знести після упорядкування території навколо Апеляційного суду, що добудовується.

Тільки тоді вже, мабуть, не буде кому апелювати. Апелювати до совісті бюрократів, котрі вирішують свої родинно-цвинтарні проблеми за великі гроші на Байковому кладовищі. Тоді як конче потрібне цивілізоване вирішення проблеми шанобливого ставлення до предків на національному рівні.

• **Євген ГОЛИБАРД**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Ця тема назагал зовсім не сумна. Тим більше, якщо ми — християни й віримо у воскресіння з мертвих і життя вічне. Проте й запеклим атеїстам годиться шанувати могили. Бо ніщо інше так виразно не віддзеркалює нашого рівня культури, як ставлення до кладовищ.

ВІДЗЕРКАЛО НАШОЇ ГІДНОСТІ

Могили родини Візерських уже майже знищено

жені воронячим послідом, зграї здичавілих собак і... три працівники цього посмертного господарства, котрі не лише боляче переживають жалогідність і принизливість ситуації, а й з усіх своїх малих сил намагаються хоча б припудрити наш громадянський сором.

Давно пора повірізати сотні сухих дерев і почистити цей цвинтарний ліс, але парадокс у тому, що дерева на кладовищі належать не кладовищу, а управлінню зелених насаджень, у якого — звичайно — немає можливості справитися з таким обсягом робіт. Щось могли б зробити своїми силами в екстрених випадках працівники кладовища, та не мають права.

— *Як давно займається цією цвинтарною справою?* — запитую доглядача Соломенського кладовища **Реоката Петровича Губіна**.

— У цій системі я вже працюю двадцять третій рік. Упродовж цьо-

рично не хоче цим займатися і моєї ідеї "оживлення" кладовища не підтримує. Він пропонує зачекати ще 50 років, поки повмирають і перестануть ходити родичі тих, хто тут похований у 50-ті роки, коли закрили це кладовище, — а потім знести його зовсім.

— *Реокате Петровичу, Вас призначили на цю посаду якраз під час Помаранчевої революції. Чи "помаранчева" хвиля посприяла позитивним змінам у сфері Ваших обов'язків?*

— На жаль, місцева влада в нас залишилася та сама. Я кажу Сидорову: це ж Ваш район і Ваша помийна яма — оцей цвинтар. Давай-те його вичистимо. Тим більше вже є закон, що забороняє зносити кладовища. Уже не буде, як за совєцьких часів — зрівняли могили, а на них побудували концертний зал.

Але поки що начальник району мене не хоче й слухати. Ото виді-

ти згідно з планом Реоката Петровича, вже сьогодні на Соломенському кладовищі можна створити 20 робочих місць, які будуть цілком окупні, а за два-три роки цвинтар уже виразно нагадуватиме цивілізований парк.

• **Євген ГОЛИБАРД**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

ПРО-ЧИТАННЯ

Уклоняюся могилам тих великих українців, творчисті і діяльність яких для мене були і є дороговказом у житті. Проте, коли я увійшов на центральну алею кладовища та повернув ліворуч, у мене виникло безліч запитань, а серце полонило розчарування...

Пояснити убогість нинішнього становища Байкового кладовища однією економічною ситуацією важко. У сусідній Польщі, що також пережила всяке, на Ольшанському некрополі у пристойному вигляді утримують навіть могили січових стрільців армії Української Народної Республіки. До речі, як і у Львові на Личаківському — польських воєвків. А ми, кияни, не можемо достойно доглянути поховання своїх, які жили в столиці, всьому світові відомих українців на центральному Некрополі держави! Іван Михайлович Дзюба справедливо вважає, що "догляду й пошанівку потребують усі могили — це важливий складник загальної культури нації. Коли ж ідеться про могили тих, хто залишив тривалий слід в історії нації, культурі, мистецтві, то пошанування їх — це ще й акт самоповаги, саме визнання й самоствердження нації, її консолідація".

Існує справедливе твердження, — якщо хочете пізнати рівень духовності народу, від-

БАЙКОВИЙ НЕКРОПОЛЬ

"Байковий некрополь" — це унікальне видання, яке має 250 сторінок тексту, 270 персоналіїв, близько 300 світлин каплиць, надгробків та пам'ятників, зроблених автором. Пропонований довідник — перша спроба історичного висвітлення відомого в державі некрополя на Байковій горі у Києві, на місці поховань видатних особистостей, які багато зробили для України.

відайте його кладовища. Доглянуті могили, нехай і без мармурових символів та розкішних склепів, без слів засвідчують мораль і культуру нації.

Чому ж сьогодні такі занедбані наші кладовища, могили невідомих солдатів, пам'ятники загиблим у Великій Вітчизняній війні? Невже вшанування померлих вимірюється лише поминальними днями та подіями загальнодержавного штибу?

Хто мені, наприклад, покаже реєстр усіх поховань на Байковому, який зосереджено в якомусь державному центрі в Києві, як це зроблено у Варшаві?

На центральних ділянках Байкового кладовища, де поховано видатних киян, починаючи з 30-их років XX століття зникло більше як дві тисячі поховань!

Для мене, доцента Національного педаго-

гічного університету імені М. П. Драгоманова, було, скажімо, відкриттям, що на Байковому кладовищі поховано **Людмилу Михайлівну Драгоманову** — публіциста, автора праці "Народні говірки й освіта", вірну і до останку надійну помічницю та однодумця, дружину Михайла Петровича Драгоманова.

1864 року Михайло Драгоманов, захистивши в Київському університеті дисертацію "Імператор Тиберій", відразу ж запропонував руку і серце Людмилі Кубинській, яка й стала його дружиною, булава з ним в усіх державах, куди заносила доля невгамовного українця. Після смерті Михайла Петровича, залишившись без чоловіка, Людмила Михайлівна повернулася з дітьми на рідну землю. Вони відразу поїхали до Косачів, бо втратили все по від'їзді ще в 1876 році. Потім майже вся родина переїхала до Києва.

Леся Українка готувала сина Драгоманова — Світозара до іспитів у гімназії. Він навчався в тодішній четвертій гімназії разом з одним із молодших братів Лесі.

Минули роки... Світозар одружився, народилося четверо дітей. Деякий час батько Світозар Михайлович був ректором Київського будівельного інституту. У його родини було дуже цікаве коло спілкування, до якого, зокрема, входили брати Кричевські, Антоновичі...

Однак у 1929—1930 роках розпочався "процес Спілки визволення України" з метою знекровлення української інтелігенції. Людмила Михайлівна мусила цілодобово працювати — редагувати книжки, заробляти на хліб родині, в якій було четверо дітей, іншою, непроститовною працею. І так не один рік.

НАРОДНІ ЗВИЧАЇ

На Буковині говорять: *“Як не посадиш на гробі родини барвінок, — будеш сам в'янути...”* На Покутті був звичай висаджувати васильки, бо вони вважалися цвітом спокою (їх кладуть у труну, на похоронну панахиду до вмерлого приходять зі свічкою і пучком васильків).

На материнських могилах сіяли чебрець (материнку), на батьківських — чорнобривці й ласкавець. На могилі молодої дівчини сіяли барвінок, любисток, ласкавець, мальви. На могилі молодого хлопця в головах садили калину, про що співається в пісні:

Казав собі насипати високу могилу,

Казав собі посадити в головах калину...

Висаджували калину, вишні й на дівочих могилах.

На могилах, що не мають серед живих своїх опікунів, молодь приводить гроби до належного вигляду спільно: лагодить хрести, садить кущі калини, сіє зілля.

На Проводи дівчата й жінки плетуть вінки, обвивають їх чорною і жовтою стрічками. Чорна — сум, жовта — вічна розлука. Вінки виплітають круглі у формі сердечка, каркас роблять із ліщини.

Майже по всій Україні на Проводи побутовували звичай на хрести пов'язувати рушники. Поминальні рушники з терновим вінцем і хрестом, по краях із чорною мережкою. Поминальний рушник закликав душу. Давніше жінки ткали на похорон до 40 поминальних рушників. Їх ткали й вишивали в чорно-червоний і чорно-синій кольори. На поминальним рушнику обов'язково вишивали хрест, *“аби ще когось смерть із хати не взяла”*.

У призначений для Проводів день люди з хоругвами, хрестами, церковним хором і священиком йшли на цвинтар. Там вони справляли спільну панахиду, а потім, хто хотів, окремо правив на своїй могилці парастас-панахиду.

Під час панахиди на кожній могилі запалювали свічки. На Проводи свічки оздоблювали витинанками у вигляді хрестів. Папір для цього брали чорний або синій. На дерев'яні, камінні надгробні хрести вирізали витинанки з церквами, дзвонами, свічами й ангелами. Де немає свічки, до кого не прийшли, — *“та душа плаче”*. Тому не було

“Хто померлого не шанує, тому Господь віку не дарує”.

...Я не можу схилити голови біля могили великої і мудрої жінки, щирої дружини великого українця — Михайла Драгоманова. Я вже не прочитаю на білому мармуровому постаменті, де здіймалося погруддя Л. Драгоманової та виднівся напис: “Посвящается памяти Людмилы Михайловны Драгомановой (в девичестве Кучинской), родивш. 3.V.1844, почившей в Бозе 16.V.1918. Господи, да будет воля Твоя”.

Не закликаю виправити “історичну несправедливість” і відновити поховання. Мертві не винні. Та хочу звернутися до так званих “критиків”, які й нині “рецензують” життя і творчість відомих особистостей, шельмують, не боячись Божих заповідей. Зупиніться! Дайте хоч на тому світі спокій цим мудрим, відданим людям, які в тяжкий для України час зробили все можливе, аби ми мали змогу гордитися за них і державу, і... жити.

Разом із тим, справедливо було б на Байковому кладовищі (і не тільки там!) встановити хоча би меморіальний знак із викарбуваними на граніті всіма несправедливо забутими іменами.

У довіднику — не лише фотографії символічних пам'ятників, наприклад Є. Плужника, В. Підмогильного, В. Блакитного, Г. Епіка, місце поховання М. Міхновського, батьків

ПРОВІДНА НЕДІЛЯ

Другий тиждень після Великодня називають “поминальним”, або Томиним (Фоминим) тижнем. В Україні здавна він носить назву Проводи, які починалися з Томиної неділі. Перед Проводами люди йдуть на цвинтар упорядковувати могили, сіяти й садити квіти, калину, вишні. Із зілля на могилах сіяли чебрець, любисток, васильки, ласкавець, чорнобривці, мальви, маруну і ружі-півонії.

такого, щоб хтось у Провідну неділю про своїх покійних родичів забув. Якщо на цвинтарі багато могилок, якими вже нікому опікуватися, — громада не забувала про них, світила свічку, клала калачі, писанку, бо як не зробиш цього, то може впасти біда на всю громаду: посуха, велика повінь, мор на худобу. На Гуцульщині говорять: *“Як запустиш гріб, Бог тебе з-перед своїх очей відпустить...”*, *“Хто померлого не шанує, тому Господь Бог віку не дарує, хворість посилає, від нещастя не оберігає...”* Так оповідав вуйко Семан із Княжого.

Після загальної панахиди починається “гостювання” коло кожної могилки. Померлих споминали, величали, припрошували додому; на могилку ставили запалену свічку (аби душі бачили, що тут їх чекають), три калачі, склянку з водою. Поряд із могилкою застеляли скатертину й починалася “помана” (поминальний обід).

Перед обідом у різних околицях України побутовували різні звичаї поминальних обідів і пов'язаних із ними ритуалів. Так, на Буковині, Гуцульщині, Поділлі, інших регіонах спочатку був спільний поминальний обід під церквою або на цвинтарі. На стіл ставлять образ, хрест, мисочку з трьома калачами, коливо і свічку. Священик благос-

ловив коливо і хліб, брав ложечкою зі спільної великої миски, а тоді всі підходять, хрестяться, беруть ложечку колива.

Що готують на поминальний обід? Насамперед, — коливо. У мисці з коливом висипають хрест із цукру, викладають коло і хрест із горіхів і родзинок. Головні страви на поминальних обідах у Провідну неділю — ковбаси, шинка, бігос (смажена капуста або буряк з м'ясом), голубці, кури печені, борщ, каша гречана, пшоняна, рисова, вареники з сиром, капуста, пиріжки. Випікали паски, бабки, калачі, завиванці з маком, різні тістечка. Паски пекли на Великдень і залишали на Провідну неділю. У деяких районах, зокрема на Львівщині й в інших регіонах, випікали бабки та калачі на Проводи. Розпалюючи печі під ці бабки, клали пару галузок свяченої верби, а запалювали вогонь у печі від страсної свічі. Як саджали бабки, калачі в дар і на “поману” вмерлим, то примовляли: *“Хай ваші душечки будуть святі й чисті, як чиста і свята ця баба...”*, *“Хай вам буде на тім світі так добре, як сим паскам у печі...”*

На цвинтарі в різних регіонах України побутовували різні звичаї, пов'язані з поминанням. Так, на Гуцульщині розбивали крашанку об надмогильний хрест і закопували в могилу. На Поліссі качали, обкачували крашанкою могилу і віддавали старцям.

На Одещині виливали чарку горілки, вина чи меду, клали скибку паски і крашанку на гро-

би. На Бойківщині на могилу сипали свячену сіль. На Полтавщині обводили могилку свяченою крейдою. І майже всюди на могилки клали тарілки з писанками й солодким, аби діти забрали...

На поминальному обіді зверталися до душ померлих: *“Ізсте, пийте, уживайте та нас грішних споминайте”, “Святі родителі, ходіть до нас хліба-солі їсти...”* Але, насамперед, по всій Україні на поминальному обіді споживали коливо. *“Щоб і на той рік діждати доброго врожаю і зарно так споминати родичів”.*

Багато ще є приписів і звичаїв на Провідну неділю, яких дотримувалися наші прабабусі та прадіди, але вони потроху відходять... Та ніколи в Україні не забували тих, хто відійшов, згадували їх, молилися за них, тримали у великій чистоті й пошанівку їхні могили. Тому запалимо свічі, пом'янемо своїх рідних і пам'ятаймо: *“Хто померлого не шанує, тому Господь віку не дарує”*, *“Як запустиш гріб, Бог тебе з-перед своїх очей відпустить...”*

Рецепт колива

Беруть дві або три склянки товченої пшениці, промивають холодною водою. Ставлять варити, поки не стане м'якою. (Аби скоро вварилася, ввечора треба замочити зерно). За той час, поки звариться пшениця, промити кип'яченою водою мак (250 г). Запарити його, відцідити й розтерти в макітрі (краще терти мак, якщо додати до нього 50 г цукру). Зварену пшеницю охолодити і викласти в макітру з перетертим маком, перемішати, додати мед або цукор та горіхи й родзинки до смаку. Коливо кладуть у глиняну миску. Зверху викладають хрест із родзинок чи горіхів. Деякі газдині висипають хрест із цукру (через витинанку).

Записано від Параски Гакман, 1922 р. н., в селі Коритне Вишницького району Чернівецької області

• **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, заслужений працівник культури, провідний етнограф Музею народної архітектури та побуту України
Фото автора

З БЛОКНОТА ПИСЬМЕННИКА

ВЕЛИКДЕНЬ НА СІЛЬСЬКОМУ ЦВИНТАРІ

1. У сосновому лісі притулився цвинтар... Із року в рік тут усе більше моїх знайомих. Он сусіди... Пам'ятаю, як малою носила їм молоко. Вони вже були старенькі — не могли тримати корівки.

— Доню, віднеси молоко бабі Мар'ї...

Із вдячністю бабуса, акуратенька, кругленька, зграбненька, сполоскує гладьшку або слоїк...

— У мами твоєї рука не влізе, аби вимити... — ніби вибачається, переливаючи молоко у своє начиння...

...Коли я приїжджаю до спорожнілої оселі, де пройшло моє дитинство, — всі сусіди несуть моїм дітям молоко.

2. — Христос воскрес!

Цілуємося з посивілою жінкою, моєю троюрідною сестрою.

Під вишиваними рушниками всміхаються очі тітки Верки і дядька Павла.

І зринає у пам'яті фото: у великих чоботах-шкарбанах дівчата, пов'язані стрічками, — з таким чудесним замилюванням поглядом на світ. Моя мама, тітка Верка, тітка Надька і зовсім мала — тітка Манька...

Їх уже немає...

Лишень моя мама цупко тримається за життя, бо знає, як мені й моїм дітям буде важко без її молитви.

3. Крашанки і шматочки паски — хтось уже поклав на могилі тата.

Він із фото дивиться серйозно і строго.

Кладемо на хрест новий вінок — і не можемо викинути старий, бо він ще досить гарний. Пов'язуємо їх синьою стьождою.

Так тато все життя економив. Не було права викинути ані старої куфайки, ані зношених чобіт, ані поламаного годинника. А раптом — на щось знадобиться.

4. Гордий погляд молодої красивої жінки на фото. Її тут — сорок, не більше. А прожила — за дев'яносто...

Нікому ненести землі, аби закрити бетонні підставки під пам'ятник, — дивляться вони сухими ребрами на світ.

Не докоряють — змирилися.

5. У куточку цвинтаря тулиться зовсім крихітний свіжий горбик.

В узголів'ї букетик рожевих квітів.

Без хреста — вмерло нехрещене. Жило менше дня. Кажуть, заплакало лишень раз.

Чи не одиноко йому — одному? Чом не поховали біля дідуся чи бабусі? Серце моє падає пелюстками на його могилку і не може знайти слів, аби вгамувати біль.

6. Свіжа могила потопає у вінках.

Дві жінки не плачуть. Лише в очах та нахилених головах стільки печалі, що мимоволі стихаємо, проходячи мимо...

— Хто там похований?

Виявилось, мій однокласник.

Кажуть, відмучився за цілий світ.

Помирав довго і важко, чотири роки.

...У перший клас ми пішли разом. Захворів. Батькам лікарі сказали: “Готуйтеся до похорону...” А він — вижив. Ще тридцять літ зустрічав весни. Одружився, виростив двох доньок.

7. Кажуть, енергетика імені має вплив на людську долю. Степан — ім'я людей сильних, мужніх, працьовитих, чесних, але нелегкої, хоч і красивої долі.

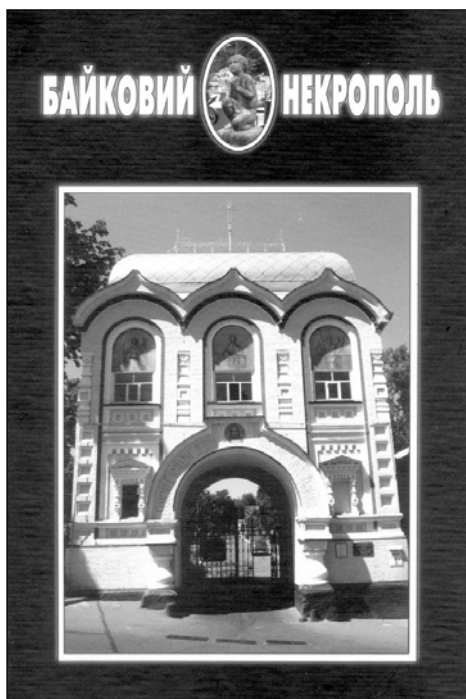
Він із фото дивиться на світ — усміхнено й таємниче.

Йому там, мабуть, веселіше.

Бо все бачу, як він, схилившись під тягарем ноші, везе ровером ношу з гичкою або сіном.

Чи спав він хоч колись? Чому йому суджено було так каторжно працювати? Не мав же ані сім'ї, ані дітей, ані коханки...

Продовження на с. 12

О. Довженка, а й маловідомі історії та факти про велику працю, нелегке буття та велич діянь для українського народу похованих тут особистостей, про їхні останні дні на цій грішній землі: Л. Українки, А. Лебедінцева, О. Русова, О. Вишні, Ю. Яновського, М. Заньковецької, М. Садовського, М. Лисенка, І. Нечуя-Левицького, Г. Нарбута, Є. Патона, С. Олійника, О. Гончара, М. Грушевського, О. Петрусенко, В. Кричевського, Б. Гмирі, І. Кавалерідзе, В. Стуса, О. Тихого, І. Світличного, Г. Тютюнника, М. Руденка, С. Стецько, М. Вінграновського, В. Плюща, М. Миколайчика, М. Амосова, А. Москаленка і багатьох інших.

Я не торкнувся осіб політичної еліти — потрібен час, щоб на відстані та без емоцій оцінити вчинки, мовлене та зроблене кожним діячем.

Як відомо, немає нічого довершеного, й щоразу, через певний відтинок часу, довідник потребуватиме уточнення та продовження. **Пропозиції, зауваги, побажання надсилайте на адресу: вулиця О. Шмідта, 33. Україна. Київ. 04107. Тел/факс: 8(044) 244-72-65, 213-39-94.**

E-mail: pasha@uni.net.ua

• **Віктор ЖАДЬКО**

Цими словами Анатолій Шевченко звернувся до читачів у передмові до своєї науково-популярної і досить незвичної у нас монографії "Христос". Відомо, що і в західному світі ґрунтовної духовної літератури не так уже й багато, а в Україні й поготів, — дався взнаки атеїстичний радянський режим, наслідки якого повністю не здолані й донині. Тому-то духовні теми, та ще й у добробку світських авторів, — рідкість.

Хто ж він, той, що наважився створити таке видання? Природно, взявши до рук книгу, передовсім, цікавимося постаттю автора: чи варто йому довіряти й витратити час на читання?

Виявилося, варто. Автор — поважний і його набутки вагомі: він водночас доктор богослов'я і доктор технічних наук, професор, ректор Київського науково-навчального комплексу "Інтелект", заслужений діяч науки і техніки. Крім того, віддає себе й політично-громадській роботі — є головою Всеукраїнської партії духовності й патріотизму та Гетьманом Українського реєстрового козацтва.

Анатолій Шевченко вже опублікував монографію "Християнство — історична закономірність" і навчальний посібник "Основи християнства: шлях до істини", перекладений не тільки російською мовою, а й англійською і перевиданий у США. Наприкінці 2004 року у видавництві "Наука і освіта" побачила світ книга "Христос", відродно, — українською мовою. Вона прекрасна ілюстрована репродукціями художніх шедеврів всесвітніх геніїв, серед них — Леонардо да Вінчі, Пітер Рубенс, Рембрандт ван Рей, Річі Себастьяно, Ель Греко...

Послідовність книг у Святому Письмі, наголошує А. Шевченко, — тотожна послідовності хімічних елементів у Періодичній таблиці Дмитра Менделєєва, де є вільні місця. З другим приходом Христа Бог передасть нам нові книги і відкриє нові знання.

Малюнки, таблиці і схеми, математичні формули й порівняння, цитати з творів святих отців і, звичайно, з Біблії допомагають розкривати зміст монографії. Призначена вона для студентів гуманітарних факультетів навчальних закладів і старшокласни-

ків, молоді й старших людей, для всіх, хто вірує або прагне до віри у Всевишнього. Хто шукає шляху до Нього і хоче пізнати себе. І осмислити: для чого кожний із нас народився та яку місію повинен виконати за життя на Землі.

Хоча це й наукове дослідження, з безліччю аргументів, доказів, але написане дохідливо, доступно — все геніальне, як мовиться, просте. Вдаючись до логіки і філософських

ДЛЯ ЧОГО У СВІТІ ЖИВЕМО?

"Автор має надію, що ця книга допоможе хоча б одній людині знайти свій шлях до Бога, бо тоді можна вважати, що праця над книгою, як і все життя автора, не були марними".

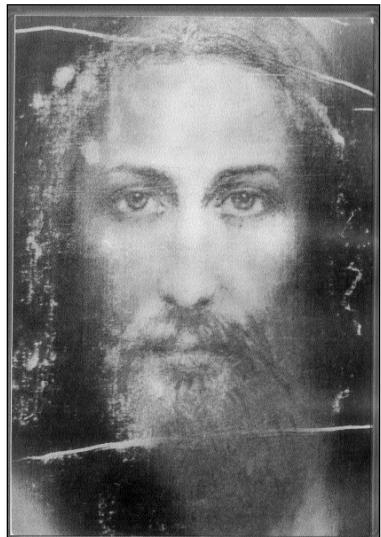
узагальнень, автор розглядає Біблію як правдиву Богонатхненну книгу, втаємничена інформація якої з досягненнями сучасної науки все більше розшифровується. Але саме для тих, хто її читає з вірою і відкритим серцем.

Послідовність книг у Святому Письмі, наголошує А. Шевченко, — тотожна послідовності хімічних елементів у Періодичній таблиці Дмитра Менделєєва, де є вільні місця. З другим приходом Христа Бог передасть нам нові книги і відкриє нові знання.

З наукової точки зору в монографії розглядається створення Всесвіту — початкового Простору, Часу, із Небуття Буття, — що не суперечить постулатам Біблії, а підтверджує їх. Багато уваги приділено

жого прийшли життя, шлях, істина, любов, розум, — підкреслює автор. А виконавцями в розбудові Космосу стали Ангели, які створені раніше від людей, можуть матеріалізуватися, мають душу, інтелект і складають цілу ієрархію.

Мільярди років еволюціонує матерія, щоб досягти кінцевої мети — створення людини, спочатку господаря Землі, згодом — Сонячної системи, нарешті, — Всесвіту. Закони Не-

Фотографія з Плащаниці

бес мають запанувати й на Землі. Але Ангел Світла став дияволом, — еволюція людства пішла шляхом зради Богові. Однак Той не знищив свого творіння, а велику місію нашого спасіння й повернення до духовності поклав на Христа, який власною кров'ю заплатив за людські гріхи.

Отже сенс розумного життя людини — це постійний рух до Бога, пізнання Його. Та до Нього можна прийти тільки через Христа, і це автор науково доводить. Щоб самовіддано служити добру, правді, любові, треба ступити на вузький і тернистий шлях, як у Ісуса. Іншого — немає. Вчений докладно розглядає Біблійний сюжет: життя Сина Божого, Його боротьбу із сатаною, смерть і воскресіння. Аналізуючи книги Старого й Нового Заповітів, він приходить до висновку, що нині

ДУХОВНІСТЬ

Рай порожній і чекає на гідних людей, щоб дарувати їм вічне щастя. Назад у майбутнє, в час райського життя Адама і Єви до гріхопадіння, можна прийти через молитву і покаяння, праведні вчинки й думки.

Потягом усієї розповіді, буквально на кожній сторінці книги, професор звертає увагу сучасного інтелектуального

читача на істинність і красу Біблійного слова та наводить приклади з нашого буття, що підтверджують історичні події, викладені у Книзі Книг.

У монографії висловлена стриманість тим, що ми тепер так мало б'ємо про духовність. І зроблено справедливий висновок: "Якщо в розвитку цивілізації духовне зростання людини не випереджає розвитку економіки і політики, — цивілізація прямує до загибелі". Справді, згадаймо, що саме через надмірну пристрасть до тілесних насолод і благ зникли з обличчя Землі цілі народи — майя, інки, ацтеки, стародавній Єгипет, Греція, Римська імперія. Впав і Радянський Союз, наскрізь просякнутий тоталітарно-атеїстичною ідеологією.

Однак автор переконливо підсумовує: "Бог — об'єктивна реальність, існує незалежно від нашої віри, знань, свідомості. Творець матерії, та життя пізнається свідомістю через органи чуття, віру, любов, інтелект. І обнадійливим стає те, що все більше людей переконується в тому, що Він є і завжди буде. Хоча Образ Всевишнього кожен із нас розуміє по-своєму, залежно від ступеня свого розвитку.

...Дух Помаранчевої революції, феноменального явища в історії, вселив у нас віру: людська цивілізація не загине і зовсім скоро, у нашому III тисячолітті, прийде вдруге Христос і переведе очищених від гріхів на вищий рівень еволюції — у Божественний Райський Сад.

● **Ліна МАЙБА,**
заслужений журналіст України,
мистецтвознавець

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товари-
ство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЦУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ соціальної тематики
Євген ГОЛИБАРД
279-49-47 (тел/факс)

Заступник головного
редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
270-55-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
278-63-69.

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам № 3301218

Загальний наклад — 34800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовір-
ність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших пуб-
лікацій посилення на "Слово Про-
світи" обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,19 грн.

НОВИНКА

Віктор Палинський. Елена й антиквар: проза. — Львів: Сполум, 2005. — 238 с.

В'язка стилістика, густе й водночас прозоре письмо — скидається на те, що автор мене слово, як глину, і вичаковує з неї нові мовно-стилістичні фігури та фантазійно-правдоподібні образи, виворюючи щось таке вікторопалинське, начеб випалене в робітні майстровитого професіонала.

На перший погляд, усе є імітаційно-штучною, робленою зумисністю, але чарівним чином ніби магічна манера втягує читача у круговерть закрученої фабули, навіть не приховуючи умовності цього процесу, як і всіх подій та учасників ви-фантазованого дійства.

Автор відверто акцентує: так, це — література, і читач переживає якісь такі ірреальні речі, нарочито обставлені антуражем магічної реальності, свідомо інспірованої іншості та інакшості. Герой втікає від самого себе — заскорузлого, прагматичного, збайдужілого — у країну фантазій, снів, марень... Здається, це принциповий момент — Палинський зав'язав витягнути вас із сірої буденщини у чарівний світ алюзій підсвідомого й позасвідомого.

Отже перед нами книжечка магічної прози Віктора Палинського "Елена й антиквар", яка щойно побачила світ. Автор не означає жан-

тому, як виникла матерія. Для взаємодії з нею Богові-Духу необхідно було народити Посередника, Архітектора Всесвіту, Конструктора життя — Ісуса Христа, котрий одночасно може мати два стани: духовний і матеріальний. Через Сина Бо-

тому, як виникла матерія. Для взаємодії з нею Богові-Духу необхідно було народити Посередника, Архітектора Всесвіту, Конструктора життя — Ісуса Христа, котрий одночасно може мати два стани: духовний і матеріальний. Через Сина Бо-

Спрямовуючи свого читача на пригоду, письменник компенсує собі та іншим її переживання бодай у віртуальному варіанті, справджуючи якісь важливі функції красного письменства у людському суспільстві.

спосіб посилив загадковість — вочевидь не від перестрахи переперчити, а такі задля повноти і сповнення очудненої дійсності в казково-фантастичних зрізах нашої уяви.

Кожний письменник, навіть якщо не хотів, знову обживає і творить своє мовне середовище, свій варіант вимовності в певному національному контексті. Скільки б не мандрував, уявно й наяву, — Віктор Палинський вигранує слово на ме-

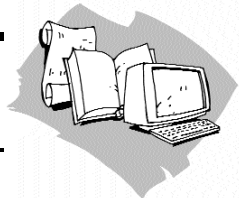
жі передмість-середмість; його світи концентричні, а вже від них колами йде відлуння його специфічних на всі боки вібрацій і аберацій. Я це до того, що видимість лінійності — новела за новелькою — насправді вибудовує враження замкнених світів, яких безліч у глибинах непізнаного.

Ще однією ознакою прозофантазійних спроб Віктора Палинського є їхня пригодницька закодованість і свідомо гостросюжетна закроєність, — автор тримає віжки уяви, вправно дозує художні складники оповідок, орієнтуючись на кра-

щі взірці цього жанру в європейській літературі. Спрямовуючи свого читача на пригоду, письменник компенсує собі та іншим її переживання бодай у віртуальному варіанті, справджуючи якісь важливі функції красного письменства у людському суспільстві.

Ніщо прожите чи пережите не випадає з колії долі. Певним чином мистецтвознаві та народознавчі студії, праця в музеї народної архі-

● **Богдан ЧЕПУРКО**

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Делегатам і гостям VII з'їзду
Всеукраїнського товариства «Просвіта»
ім. Тараса Шевченка

Широ вітаю поважне зібрання з початком роботи VII з'їзду.

Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка в процесах становлення національної державності та загального духовного відродження посідає особливе місце. Змістом і суттю багатогранної діяльності товариства в усі часи було піднесення й утвердження ідеї українства.

Нинішній з'їзд просвітян відбувається за умов, коли уже в незалежній Україні постала нагальна потреба загальної суспільної консолідації, повного національного єднання заради збереження своєї цивілізаційної ідентичності та цілісності держави. Конструктивна творча роль «Просвіти» у цих процесах може бути однією з найвизначальніших.

Переконаний, просвітяни й надалі з честю здійснюватимуть свою благородну місію подвижників національної ідеї до її остаточного утвердження.

Зичу з'їзду плідної роботи, а всім вам — натхнення й успіхів у справі звеличення України.

Володимир ЛІТВИН

Володимир ЛІТВИН

Учасникам VII з'їзду Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, всім просвітянам

Достойна просвітянська громадо!

Вітає вас нова національна політична сила — Українська Консервативна Партія.

Ми сповідуємо з вами одні й ті самі національні ідеали та побоюємо одні й ті самі труднощі, які постають на шляху українського націє- й державотворення.

Народна ідеологія українського консерватизму об'єднує на духовних і морально-правових традиційних засадах титульну націю й національні меншини в цілісне українське суспільство. Осердям такого об'єднання є державна українська мова, захист і розвиток якої — священний обов'язок кожного громадянина України й Української держави.

Головними в усьому ми вважаємо духовні цінності. Лише пріоритетність духовної сфери в організації суспільства забезпечить необхідний політичний і соціально-економічний розвиток Української держави.

Діяльність «Просвіти» також ґрунтується на духовних цінностях, на високих принципах народної моралі й ідеології.

Уже 137 років поспіль просвітяни словом і ділом формують у нашого народу національну свідомість, підтримують національну гідність. У всі часи просвітяни — в перших лавах борців за волю України, за українські ідеали, за українську справу. Вас надихає на це подвижництво, непроминуща любов до України, незнищений дух патріотизму.

Тепер на нашу долю випала велика спільна відповідальність перед Богом — боротися за українську мову, за українську національну ідею, за Українську Україну.

Тож борімося — і поборемо! З нами Бог і Україна!

З Вірою, Надією й Любов'ю

Георгій ЩОКІН,
голова Української
Консервативної партії

фото Г. Оборської

Урочиста мить VII з'їзду просвітян

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

01030, м. Київ, вул. І. Франка, 19 тел.: (38044) 226 26 45, факс: (38044) 235 32 57

№ _____ від _____
На № _____ від _____

Учасникам VII з'їзду Всеукраїнського
товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Шановні друзі!

На політичній карті світу з'явилася довгожданна зміна — це постала вироблена нами спільно в Помаранчовій Революції воістину Незалежна Україна.

Я рада вітати Ваш з'їзд, усіх просвітян як однодумців і соратників по цій боротьбі за демократичні права українського народу.

«Просвіта» — найстаріша громадська організація України, яка ось уже 137 років стоїть на сторожі українського слова.

Продовжуючи славні традиції, започатковані кращими синами й дочками України, просвітяни проводять сьогодні велику роботу з метою утвердження української мови і культури як духовної основи народу, передумови формування національної свідомості, виховання почуття національного патріотизму, гордості за свою Батьківщину, її історію, культуру, традиції та звичаї.

Просвіта завжди перебувала й залишається в авангарді боротьби за зміцнення підвалин Незалежної України. Тому цей з'їзд має не лише підбити підсумки роботи за минулі чотири роки, а й визначити стратегію своєї діяльності на нову перспективу.

Сподіваюся, що «Просвіта» й далі продовжуватиме активну роботу у напрямі національно-патріотичного виховання, утвердження у суспільстві миру та злагоді, високих духовних цінностей.

Зичу творчої енергії та успіху.

Міністр

О. В. Білозір

О. В. Білозір

фото Г. Оборської

Зліва направо: Анатолій Погрібний, Михайло Горинь, Роман Іванчук

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У США
UKRAINIAN LANGUAGE SOCIETY
435 RIDGE AVENUE • CLARENDON HILLS, ILLINOIS 60514, USA

14-ого квітня, 2005

До: Учасників VII З'їзду «Просвіти»
в Києві, 22-ого квітня, 2005

Дорогі друзі!

Товариство Української Мови ім. Шевченка (ТУМ) в Чикаго широко вітає всіх делегатів та учасників VII З'їзду «Просвіти» в Києві та бажає якнайкращих успіхів у Ваших нарадах у цей надзвичайний рік — рік справжньої незалежності і демократичної України. З обранням народом Президента Ющенка маємо надію, що українська мова та культура не будуть на другому місці, а на першому, як і годиться державній мові. Вже найвищий час, щоб державною мовою користувалися всі, а друковане українське слово було доступне всім і всюди. Бажаємо Вам досягнути цієї цілі в якнайкорший час.

Дозвольте привітати Вас усіх з надходячими Великодніми Святами.

Христос Воскрес!
Воістину Воскрес!

Віра Боднарчук

За управу ТУМ- Чикаго
проф. Віра Боднарчук

У КИЄВІ ВІДКРИТО ПАМ'ЯТНУ ДОШКУ ВИДАТНОМУ ЛІКАРЕВІ ВІТОЛЬДУ КАМІНСЬКОМУ

На будинку № 20 по вул. Саксаганського, що на розі з вул. Червоноармійською, відкрито пам'ятну дошку на честь видатного українського лікаря-гідропата Вітольда Болеславовича Камінського (1859—1931). В. Камінський користувався великою популярністю у всій тодішній імперії. До нього приїжджали хворі люди з усіх кінців країни, а їхні черги до свого зцілення були незміряні. В. Камінський не просто лікував: він виликував від хронічних хвороб. Виходячи з того, що причиною всіх хвороб є нагромадження і концентрація в організмі зайвих, токсичних, отруйних речовин, В. Камінський категорично не практикував вживання ліків, а виводив з організму шкідливі речовини, застосовуючи природні фактори, а головним чином, воду в її різних режимах і станах. Він лікував організм, а не хворобу.

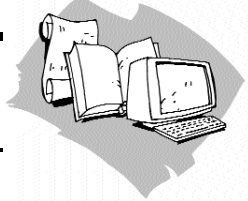
В. Камінський був членом кількох іноземних медичних академій. За кордоном його називали Богом медицини. На жаль, через повне

фото Г. Оборської

панування хіміотерапії і медикоментозного лікування, які, поза сумнівом, виявилися абсолютно безсилими перед нинішніми хворобами, ім'я В. Камінського забулося. Воно не згадується в стінах медичних закладів. Його колись надзвичайно популярна книга «Друг здоров'я» не перевидається.

Нечисленні послідовники В. Камінського не здаються. Вони відроджують його лікувальну методику. Пам'ятна дошка на честь В. Камінського була відкрита зусиллями трьох київських міських організацій: Всеукраїнської Асоціації фізіотерапевтів і курортологів, Товариства «Просвіта» та УРП «Собор».

НАШІ ЗА КОРДОНОМ

УКРАЇНА —
ПОЛЬЩА — ТАК!

У квітні 2005 року в житті молодіжних організацій України та Польщі відбулася знаменна подія. У польському місті Лодзь Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Молода Просвіта” та Команда Хоругви Лодзької спілки харцерства польського ім. А. Камінського підписали угоду про співпрацю.

Співробітництво між польськими скаутами та молодими просвітянами розпочалося у липні минулого року на міжнародному молодіжному таборі “Пам’ять без кордонів”. Польська та українська молодь спільними зусиллями відновили цвинтар інтернованих воїнів Української народної армії Симона Петлюри. Вже в серпні просвітянська молодь взяла участь у відновленні поховань вояків маршалка Польщі Юзефа Пілсудського в Маневицькому районі Волинської області.

Зараз, коли проголошено рік України в Польщі, такі проекти особливо актуальні. Саме це вирішили обговорити учасники Першої міжнародної конференції “Діалог едукативний”, яка проходила у педагогічному коледжі міста Згез. До участі в діалозі були запрошені освітяни Лодзького воеводства Польщі, Волинської та Київської областей України, представники НСОУ “Пласт” Волині, а також керівництво ВМГО “Молода Просвіта”.

Вчителі обмінялися досвідом роботи, засвоїли основи європейської системи освіти, яка вже шість років працює в Польщі і лише минулого року почала запроваджуватися в Україні. Але найголовніше — школи в двох сусідніх країнах підписали низку партнерських угод, що дозволить у майбутньому прискорити євроінтеграційні процеси в Україні та налагодити дружні зв’язки між молоддю.

Уже восьмий рік поспіль поляки воякують до України, в села Маневиччини, Ковельщини, Ківерцівщини, обравши центром таборування мальовниче село Костюхівка. Молодь вшановує пам’ять своїх предків, які стали жертвами фронтів Першої світової війни. Минулого року Спілка харцерів польського (ZHP) вирішила розширити цю програму на міждержавний рівень та запросила до партнерства українські молодіжні організації. “Молода Просвіта” відгукнулася на цей заклик та ініціювала спільно з харцерами впорядкування могил петлюрівців у передмісті Каліша Щипорно.

Українців у Польщі зустрічали дуже тепло. Головну роль у цьому процесі зіграв Голова ВМГО “Молода Просвіта” Віталій Мороз, який ще задовго до конференції зачарував поляків неповторними звуками своєї бандури. Бурхливими оваціями на урочистому концерті зустріли польську пісню “Heu, sokoły” в його виконанні, а останнім “штрихом” стали футболки “Збудуймо український храм!” у підтримку будівництва кобзареві церкви в Каневі, подаровані “Молодою Просвітою” харцерам. Важливу роль “Молодої Просвіти” в діалозі відзначила і присутня на конференції головний спеціаліст відділу молодіжної політики Міністерства України у справах молоді та спорту Маргарита Караваєва. Зустріч пройшла на одному диханні, хвилюючого моменту прощання не описати жодному журналістові.

Наступна зустріч — уже в липні. І відбудеться вона під оптимістичним для двох народів гаслом: “Україна — Польща — так!”

●

Євген БУКЕТ

ВИСТУП НА VII З’ЇЗДІ

Якось в одній із радіопередач “Дзвони Просвіти”, яку веде професор Олександр Коновець, у розповіді про наш видавничий центр “Просвіта”, проблеми сучасного книговидання, на запитання ведучого — то що ж зробити для того, аби українська книжка мала всі умови для нормального функціонування, як гість передачі я жартома відповів: “Уявляю собі таку віртуальну ситуацію — починається засідання Кабінету міністрів, і перед розглядом питань порядку денного Прем’єр-міністр інформує присутніх про те, яку українську книжку він нещодавно прочитав, і яке вона на нього справила враження. А далі всі члени Кабміну обмінюються своїми думками чи емоціями про прочитане”. Ця передача була записана у вересні минулого року. По радіо вона прозвучала. Звичайно, що подібне щось із тодішнім урядом уявити було неможливо. А з теперішнім?

На уряд Ю. В. Тимошенко ми, звичайно, покладаємо великі надії. Однак бачимо, що на вирішення питань культури й освіти їй катастрофічно бракує часу. Про це, до речі, вона зізналася сама в широкоформатному інтерв’ю в останньому числі газети “Дзеркало тижня”. У розділі “Про культуру”, найкоротшому, найлаконічнішому, всього на два питання, Юля Володимирівна відповіла чітко: “Щодо культури в нас розподіл праці — цією сферою займається особисто Віктор Андрійович”. Щоправда, аби не усунути цілком від цієї важливої суспільної сфери, сказала, що “сьогодні в цій царині ми діємо, радше, ситуативно, ніж стратегічно”.

Ситуативно протягом усіх років незалежності розвивалося українське книговидання, настав час виробити стратегію його розвитку.

Існує багато концепцій, пререференцій щодо його поліпшення, і всі вони мають слушність, але, на жаль, ні одна зокрема, ні всі разом не здатні вирішити загальну проблему виживання й розвитку української книги. У цьому переконанні я не один. У своїй статті “Як облаштувати книжковий світ” (те ж число “Дзеркала тижня”), президент Форуму видавців Олександра Коваль зазначає: “Клубок проблем, який не дають жити українській книжці, дуже заплутаний, їхній перелік далеко неповний, і, взявшись за вирішення однієї, ми не тільки його

Залишається невідомою подальша доля книг, що випущені за державні кошти як “соціально значущі”. Вони осідають на складах, а чи доходять до конкретних місць призначення, — невідомо.

не розплутаємо, а можемо створити безліч нових. Вирішувати, як і належить в революціях, треба відразу всі, хоча й не одночасно”.

Особисто мені, як видавцеві з багаторічним досвідом, керівникові ВЦ “Просвіта”, якому днями виповнюється 10 років, який має вагомні здобутки, зокрема за минулий рік п’ять дипломів на книжкових виставках-ярмарках, гран-прі на Форумі видавців у Львові, отже, особисто мені, повторюю, буде прикро й боляче, якщо побачу в друкарнях розкішні фоліанти на зразок сімейних альбомів наших найвищих посадовців, як це було торік, і на ці видання інколи спрямовувалися кошти із держбюджету.

Я також розчаруюся у владі на місцях, якщо з’являться довідники на кшталт “Хто є хто в Україні” (така-то область) із невідомими фоторепродукціями й живописними біографіями місцевих можновладців, власників великих підприємств, тобто хазяїв регіону тощо.

Із-поміж кількох причин кризової ситуації в українському книго-

виданні, а саме:

1) відсутність або недостатність державної підтримки книговидання;

2) засилля дешевих російських книжок;

3) знищення державної книготорговельної мережі;

4) брак інформаційного забезпечення книжкового ринку; називають ще й таку:

5) недостатнє функціонування української мови в суспільстві.

Шановні просвітяни! Чи не ця причина основна і визначальна у низькому рівні випуску й розповсюдження українськомовної книжкової продукції?

Наша мова потребує не тільки захисту.

Для того, щоб нею добре володіти, потрібно багато читати якісної, добротної художньої, науково-пізнавальної, енциклопедичної літератури. Для цього необхідно мати прищеплений добрий художній смак, а також налаштованість на застосу-

КНИГА, ЯКОЇ ВИ ПРАГНЕТЕ

вання інтелектуальних зусиль.

Як справедливо зауважує професор Олександра Сербенська, сьогодні “відбувається втрата погляду на мову як на ідентичність нації. Сьогодні наша імунна система щодо мови розслаблена. І це не може не створювати напруги в суспільстві, психологічного дискомфорту. Слід, зрештою, замислитися, чи є ми нормальними, повноцінними людьми у плані мовному.

Конституція твердить, що українська мова — державна. Але як метафорично висловився хтось із мудрих, конституція — це лише рілля, яку треба добре обробляти, щоб вона дала плоди. Одні прийшли на цю ниву працювати, докладаючи зусиль розуму і серця, інші — зоране і посіяне топтати, нищити”.

У своєму короткому слові мені б не хотілося повторювати наболіле, те, що всі ви добре знаєте. Є проблеми з виготовлення книжок, є проблеми з їхнім розповсюдженням, є проблеми з їхнім читан-

ням та просуванням. Нас не може не тривожити той факт, що в Україні зараз функціонує близько 300 книгарень, у той час, як, наприклад, у Польщі — 2,5 тисячі.

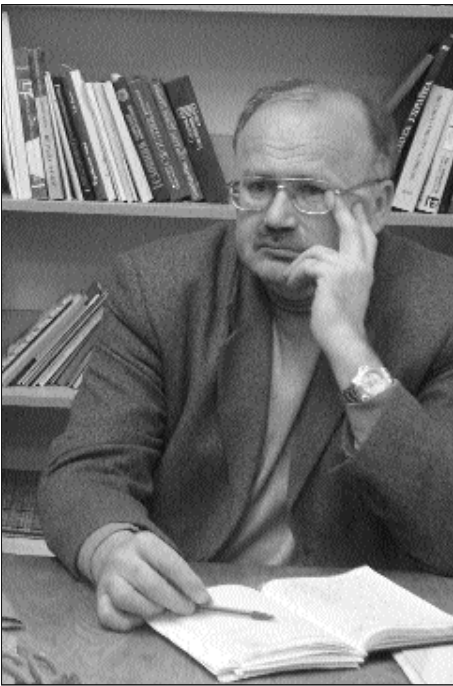
У Києві з існуючих у радянський час 115 книгарень, що перебували в комунальній власності, залишилися 9.

Протягом минулого року всі видавці міста солідарно намагалися

“Конституція твердить, що українська мова — державна. Але як метафорично висловився хтось із мудрих, конституція — це лише рілля, яку треба добре обробляти, щоб вона дала плоди. Одні прийшли на цю ниву працювати, докладаючи зусиль розуму і серця, інші — зоране і посіяне топтати, нищити”.

відстояти магазин “Медична книга”, що на площі Льва Толстого. Понад місяць тому, вже при новій владі, за яку боровся Майдан, магазин усе-таки припинив своє існування. На його місці має бути розважальний заклад.

Протягом останніх років за ініціативою Київради з центральних вулиць Києва зникло чотирнадцять книгарень. Сьогодні під загрозою опинилися останні книжкові магазини на Хрещатику — “Сяйво” та “Знання”.

За словами членів Української Асоціації видавців і розповсюджувачів, іноземні гості “Євробачення”, напевно, будуть здивовані відсутністю книгарень у центрі міста, оскільки в європейських країнах ситуація протилежна.

Це в Києві. А що вже казати про обласні та районні центри, а про селища й села згадувати страшно.

Одним із пріоритетних напрямів нашої діяльності на майбутні чотири роки має бути наша громадська увага до сільських бібліотек.

На парламентських слуханнях із питань культури у своєму виступі народний депутат Іван Засєць запропонував, щоб фінансова під-

тримка сільських бібліотек була передбачена в Державному бюджеті, а не в місцевих, як це було досі.

Це дуже слушна пропозиція, я думаю, що всі ми з вами її підтри-

муємо, і якщо справді таке відбудеться, братимемо це виконання під наш громадський контроль.

Необхідно домагатися від владних структур створення Програми функціонування клубних закладів разом із бібліотеками. Під ці Програми мусять виділятися бюджетом кошти. Наприклад, у Київській області, де обласну організацію “Просвіти” я маю честь очолювати, за останні 15 років закрилося 20 % бібліотек, тобто кожна п’ята. 60 % не опалюється зимою.

Нова влада Київщини, зокрема голова ОДА Є. Д. Жовтяк, готовий сприяти всім нашим просвітянським ініціативам. Як підказує щоденний життєвий досвід, без контролю громадськості справи державної ваги, що нас особливо хвилюють, можуть десь зупинитися у своєму розвитку, загальмуватися. Скажімо, залишається невідомою подальша доля книг, що випущені за державні кошти як “соціально значущі”. Вони осідають на складах, а чи доходять до конкретних місць призначення, — невідомо. Те ж стосується і справи з постачанням підручників.

За час, що минув після VI з’їзду “Просвіти”, видавничим центром “Просвіта” випущено в світ 80 назв книг, загальний наклад яких становить 225 000 примірників.

Протягом минулого року ми мали можливість виконувати План комплексних заходів всебічного розвитку української мови спільно з Міністерством культури та мистецтв України. Ці видання ви знаєте. За браком часу не перелічуваємо їх. У багатьох областях ці книги вже є. До яких же дійшли, прошу керівників обласних “Просвіт” прискорити вивіз книг із Києва до обласних, районних та сільських бібліотек. Хто намагався вивчити ситуацію в селах, констатує факт страшного занепаду в тамтешніх бібліотеках. Із цим далі миритися не можна.

Шановні просвітяни! Більшість із нас родом із села. Мусимо якимось чином віддати йому свій борг, свою данину, щоб нинішнє село могло давати українському світові нових талановитих дітей.

Насамкінець я хочу подати кілька пропозицій, вироблених багатьма моїми колегами-видавцями, щодо покращання сучасного книговидання. А саме:

1. Ініціювати проведення парламентських слухань, на яких розглянути тільки проблеми забезпечення належного розвитку українського книговидання та функціонування української книжки.

2. Запропонувати Кабмінові в урядовій програмі наголосити на пріоритетному розвитку освіти, науки й культури, окремо виділивши розвиток книговидання.

3. Створити робочу групу, залучивши до неї представників “Просвіти”, яка узагальнить наявні проблеми, проаналізує законодавство, вивчить закордонний досвід і розробить програму дій, що після широкого громадського обговорення має бути прийнята на законодавчому рівні.

● **Василь КЛІЧАК**
член Центрального правління,
директор ВЦ “Просвіта”
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Шановний Вікторе Андрійовичу!

До Вас звертаються кияни — патріоти свого міста. Просимо Вашого особистого втручання у справу злочинної та безсистемної забудови Києва.

Наше місто — це не просто столиця однієї з найбільших держав Європи, це колиска слов'янської цивілізації. У 30-их роках минулого століття злітали в повітря пам'ятки архітектури світового значення, а за роки незалежності частково вже втрачено і триває знищення історичного середовища Києва, його унікальної зеленої зони. Тепер уже почалося зазіхання на Володимирську гірку, набережну і схили Дніпра, район фунікулера, район пам'ятника Магдебурзького права, "Київську фортецю", Китаєве й на багато інших, поки що "живих" місць.

За ці роки зруйновано чимало старих будівель, які в інших країнах були б дбайливо відреставровані. Наприклад, у Парижі, Празі, Будапешті, Кракові й у багатьох інших містах Європи зберігається недоторканим історичне середовище центральних частин. Центр Будапешта, ушент зруйнований фашистами, відбудовано повністю за старими кресленнями, відтворюючи вигляд міста трьохсотрічної давнини. Натомість у нас руйнується та псується (надбудовами додаткових поверхів, зведенням споруд зі скла й бетону поруч із пам'ятками історії, архітектури та культури) те, що буремна історія спромоглася зберегти для наших нащадків. Стихійна забудова багатоповерхівками старих районів знищує історичний ландшафт і неповторне обличчя нашого стародавнього міста. Нові споруди не вписуються в стиль старої забудови, порушуючи архітектурно-гармонійну інфраструктуру мікрорайону, а також знижують стандарти життя киян через

прийняттю Київрадою концепцію "ущільнення", оскільки будівництво ведеться в паркових зонах, на дитячих майданчиках тощо.

Будівельні фірми безкарно панують у таких природоохоронних об'єктах, як Пуща-Водиця, Конча-Заспа, Голосієве. Роздані під забудову береги Дніпра та лісові маси-

цифіки зодчества. Отже, наші нащадки одержать у спадок спотворене обличчя стародавнього Києва.

За старої влади годі було боротися з цим вандалізмом, тому ми дуже сподіваємося, що Ви, представник нової влади, збережете для наступних поколінь хоча б те, що залишилося.

що охороняються Законом як пам'ятки історії та культури.

Усі будівлі в означених районах мають підлягати **тільки реставрації** з дотриманням відповідних норм.

3. Просимо Вас особисто зобов'язати керівництво міста неухильно дотримуватися законів, які передбачають відкрите обгово-

гого елітного житла, а за рахунок розвитку туристичної галузі, яка "годує" чимало країн світу. При цьому готелі, як у багатьох європейських державах, мають будуватися в нових районах і не псувати історичного середовища Києва.

5. З метою запобігання перетворення Києва в мегаполіс з усіма негативними наслідками **пропонуємо розробити Урядову програму розбудови інших міст України**. Ця програма включала б у себе не лише збільшення житлового будівництва в регіонах, а й забезпечення їхніх мешканців постійною роботою.

Ми дуже сподіваємося на розуміння і негайну допомогу, тим більше, що Вам, людині високої духовності, не може бути байдужим знищення такої перлини Європи, як Київ.

Д. В. ЗАТОНСЬКИЙ, академік АН України;

І. В. ЩЕРБАКОВ, голова КО НСКУ, професор Музичної академії, композитор;

М. В. ПОПОВИЧ, академік НАН України,

директор Інституту філософії НАНУ;

Б. І. ОЛІЙНИК, академік, народний депутат;

В. А. ЧЕПЕЛИК, голова НСХУ, народний художник України, академік;

А. В. ЧЕБИКІН, президент Академії мистецтв, народний художник України,

професор;

Л. С. МІЛЯЄВА, академік АМУ;

С. ПОДЕРВЯНСЬКИЙ, професор, народний художник України;

Л. ФІНБЕРГ, директор Інституту юдаїки;

К. СІГОВ, директор Центру

Європейських досліджень НАУКМА

ЗБЕРЕГТИ ВСЕСВІТНЬО-ІСТОРИЧНУ ЦІННІСТЬ КИЄВА!

Звернення до Президента України В. А. Ющенка

ви навколо Києва, що знищує зелені "легені" міста й унеможливає відпочинок киян на природі.

Порушення норм стало нормою, адже при забудові Києва нехтуються численні закони України.

Проблема будівництва в історичному центрі тісно пов'язана з високою ціною землі, а також самого житла в цих районах. Зрозуміло, що елітні будинки із захмарними цінами на квартири зводяться не для киян, багато з яких і досі не можуть покращити свої житлові умови через брак доступного житла. Це робиться для грошовитих не-киян, які з'їжджаються з усіх куточків України. За їхній рахунок поповнюється міський бюджет і чиєсь кишені. Але при цьому **ігноруються права мешканців міста**, а, найголовніше, — **не враховується всесвітньо-історична цінність Києва**. До того ж ні метрополітен, ні дороги, ні транспорт не розраховані на зростаючу кількість мешканців столиці й перебувають у жахливому стані.

Виправляти архітектурні та будівельні помилки, які вже й так нанесли непоправної шкоди столиці, **неможливо в силу самої спе-**

Фото О. Цецури

Пропонуємо:

1. Прийняти Закон **"Про статус Києва як архітектурно-історичної пам'ятки світового значення"**.

2. До розробки і вступу в дію Закону видати Президентський **Указ про заборону забудови центральної та історичних частин міста**: Старокиївської, Хрещатика, Печерська, Подолу, а також усіх місць, де збереглися споруди,

рення громадськістю кожного об'єкта будівництва з урахуванням зауважень і застережень. Зведення жодної споруди в столиці **не повинно розпочинатися без дозволу районної громади на забудову**.

(Це буде той самий громадський контроль, про який Ви говорили у своїй програмі).

4. Наповнювати міський бюджет не шляхом спорудження доро-

НЕЗАБУТНІ

На початку квітня 2005 року християнський світ (і не лише християнський) попрощався з Папою Іваном Павлом II — Каролем Войтилою. Він був 264-им Папою на римському престолі і третім щодо тривалості свого понтифікату: з 16 жовтня 1978 до 2 квітня 2005 року, тобто 26 із половиною років. У жалобні дні упокоєння і похорону Папи багато мовилося й писалося про його безпрецедентний внесок у світові зрушення й перетворення кінця XX-початку XXI століть. Як християнин, я вірю, що Кароль Войтила, людина зовні зовсім не "суперменна", не героїчна (я особисто зустрічався з ним п'ять разів і був вражений його простотою, скромністю), — був воджений Святим Духом і виконав Його дуже важливе доручення на земній кулі.

У потужному потоці інформації про покійного понтифіка знову з'явилися факти його біографії. Наш Президент Віктор Ющенко, перебуваючи в жалобні дні в Сполучених Штатах, а також після повернення на Батьківщину кілька разів згадував, що в Папі є "краплина української крові". Я хотів би зі слів самого Івана Павла II і з інших свідчень уточнити: не "краплина", а щонайменше 50 відсотків! Відомо, що мати Кароля Войтили Мілька (в польській транскрипції Емілія) Качоровська була чистокровою українкою з Холмщини. Українці того краю зазвичай називають себе лемками або русинами.

"Кардинал Войтила, — свідчить історик Ісидор Нагаєвський, — перебуваючи в США, вступив був до Українського інституту у Гарварді (всесвітньо відомий університет біля Бостона. — Д. С.), і в

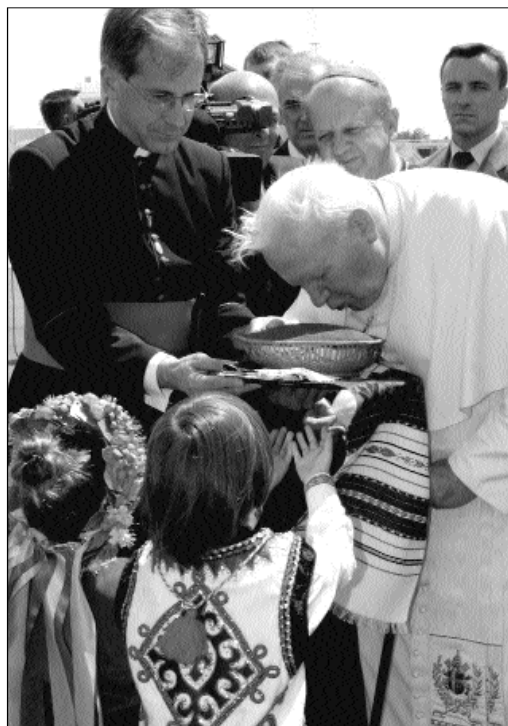
УКРАЇНСЬКЕ КОРИННЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА II

часі своєї доповіді сказав, що його покійна мама Емілія була русинкою, тобто українкою. І своїй мамі він завдячує знання української мови, якою виголошує свої бесіди на синодах українських владик, промови до українського народу під час відвідування українських церков" (Ісидор Нагаєвський. Історія вселенських архиєреїв. Том 4. — Рим—Львів, 1999. — С. 167).

Борис Филипчак, свояк Кароля Войтили, українець, лікар із м. Пасаїка у США: "Що стосується Папи Івана Павла II, то його матір була нашого українського роду. У тих часах, коли царський уряд нищив унію на Холмщині, родина Качоровських переселилася до Галичини, а згодом осіла в місті Краків, де дідо Качоровський заснував собі робітню (підприємство. — Д. С.) фаєтонів. А Кароль Войтила (батько Папи. — Д. С.) був-таки поляком і одружився з Емілією Качоровською; був урядовцем в австрійському війську й тимчасово був відряджений до Лінцу в Австрії, де народився їхній старший син Едмунд, що ходив там до школи. Після війни всі вони переїхали до Польщі, де Кароль Войтила вступив до війська в ранзі хорунжого та був призначений до служби в містечку Вадовіці біля Кракова. І там народився їхній другий син Кароль-Йосип, майбутній Папа Іван Павло II. Його тримав до хреста мій тесть Йосип Кучмерчик, бо його жінка Ольга Качоровська була рідною сестрою матері Папи —

Емілії Качоровської. Донька Кучмерчиків Софія, двоюрідна сестра Папи Івана Павла II, була моєю дружиною. Я студіював медицину в Кракові разом із братом Папи Едмундом, і він познайомив мене зі своєю сестрою Софією, з якою я одружився. У домі Качоровських розмовляли двома мовами: польською та українською. Папа в тісніших гуртах висловлювався, що "моя мама була русинкою". А від моєї дружини я знаю, що вони були греко-католицького обряду, але згодом сполонізувалися" (Ісидор Нагаєвський. Цитований твір. — С. 166).

На початку статті я згадав, що п'ять разів зустрічався і розмовляв з Папою Іваном Павлом II у Римі: 5 травня 1988 року під час міжнародного симпозіуму "Походження і розвиток візантійсько-слов'янського християнства"; 1 травня 1990 року під час міжнародного симпозіуму "Засади соціальних і культурних традицій у Східно-Центральній Європі"; 31 жовтня 1991 року під час міжнародного симпозіуму "Християнство і культура в Європі: Культурна пам'ять. Нинішня са-

мосвідомість. Проекти"; 6 липня 1996 року двічі — вдень під час Літургії (в православному обряді) в соборі св. Петра, ввечері — на прийнятті у Ватиканському палаці.

Найпам'ятнішою, з погляду теми цієї статті, була третя моя зустріч і розмова з Папою Іваном Павлом II 31 жовтня 1991 року. Коли я підійшов до Папи привітатися з ним (а це було в одному із залів палацу ім. Папи Павла VI), Святіший Отець, усміхаючись, запитав:

— Чи пан професор не бував раніше в нас у Римі?

— Так, Ваша Святосте, я був: у 1988 і 1990 роках.

— Це Ви подарували мені славний альбом "Софія Київська"?

— Так, було таке, — відповів я, здивований його пам'яттю на людські обличчя і на факти. Адже він щодня бачить сотні людей, а я подарував йому альбом півтора роки тому! Можна забути! Але Папа на забув, і продовжував:

— О, як я мрію помолитися в Київській святій Софії! І в Київській лаврі. Яке там чудо звершувалося! Яка благодать!

— Приїздіть, Святий Отче. Якщо не на офіційне запрошення, то Академія наук України зробить Вам приватне запрошення в Україну!

Присутній при розмові кардинал Поль Пупард, голова ватиканської конгрегації з питань культури, подав мені знак, щоб я закінчував розмову, бо інші теж хочуть привітати Папу і сказати йому кілька слів. Я хотів уже відійти, але Папа міцно тримав мою руку у своїй правій руці, ще й ліву долоню поклав на неї.

Тут я насмілювався поставити Папі останнє запитання:

— Кажуть, Святий Отче, що Ваша мати була українка...

— Кажуть, кажуть, — ще ширше усміхаючись, промовив Папа, все ще тримаючи мою руку у своїх теплих долонях, які, здавалося, гріли якимось особливим теплом.

Отож ми повинні про це не тільки пам'ятати, але й відкрито говорити!

● **Дмитро СТЕПОВИК**, доктор богословських наук, професор Київської духовної академії Української Православної Церкви Київського Патріархату

ПРО МОВУ

Фатальна помилка Олександра Мороза в тому, що він трактує українську мову лише як засіб спілкування між людьми. Поглянемо на справу ширше, зануримося в неї глибше. Кожна національна мова виконує не лише одну комунікаційну функцію, вона — основна форма вираження, зберігання та передавання від людини до людини, від покоління до покоління духовних цінностей: норм громадянської та побутової моралі, багатства культури, трудовий досвід, набуті нацією протягом довгих тисячоліть її існування. Мова — вмістилище духовного життя нації, матеріалізована думка й почуття, розуміння добра й зла, оцінки подій історії та сьогодення. У слові сконцентрована національна свідомість, духовна енергія, що робить людину вільною від зовнішніх обставин, утисків можновладців; воно було останнім пристанищем уярмленого

народу. Ось чому завойовники завжди, в першу чергу, прагнули знищити мову загарбаной нації, люто переслідували тих, хто став на її захист.

Французький ясновидець Нострадамус (середина XVI ст.), пророкуючи майбутнє багатьох народів, писав про Україну:

*Де мова тішить слух,
там Борисфенів край
(землі понад Дніпром)
найперший здвиги розпочне
(визвольний рух),
уб'є рутину
(консерватизм, шаблон).*

І за царату, й за більшовицького режиму найзаповітнішою мрією російських “чужих” і “своїх” шовіністів завжди була — “Україна без українців”. Прогресивні (й чесні) соціологи нашого північного “сусі-

да” відверто заявляють, що тепер унаслідок втрати України значно понизився імідж Росії, її вплив на світове суспільство, роль у житті планети. Ось чому й московський уряд, і наші громадяни північно-східних регіонів так наполегливо прагнуть впровадити в Україні фе-

а лише північних наших сусідів — прикметникову (“русский”)? Бо територія північно-східної Європи була колонією Руси (означення “Київська” виникло тільки в XVI ст.). Отже, наймення “руский” означало: той, хто належить до Русі, підлягає їй. Лише в останні два-три роки вони почали називати себе — “россияне” (хтось напоумив).

Прагнучи утвердити російську мову офіційною, наші соціалісти й комуністи своє зрадництво прикривають Правами Людини, зокрема — на вибір мови, але їхні вушка стирчать із-під “ленінської кепочки”.

Мишине вовтуження з наданням російській мові статусу офіційної слід негайно припинити, — поки ще не пізно. Українофобів, україножерів потрібно притягати до кримінальної відповідальності, — судили ж за антисемітизм! Треба нейтралізувати ворожі дії “п'ятої колони”.

● **Олександра БАНДУРА,**
м. Київ

РЯДКИ З ЛИСТІВ

* * *

Щиро вдячна за газету “Слово Просвіти”!

Перечитую всю, опрацьовую, найпотрібнішим користуюся у виступах, а взагалі — все потрібне.

Я не люблю спорту. Але здобутки у виступах подаю як досягнення нашого народу.

Сподобалася промова Марії Матіос.

Про Ліну Костенко. “Болить цей час”, про художника Петра Яковенка. Чудовий вечір присвятили 75-річчю Ліни Костенко. Започаткувала його я, як керівник творчого об'єднання “Мистецька Олександрія”. І тепер щорічно обласне свято — “Всесвітній день поезії” проходитиме в Олександрії.

Бажаю вам і колегам із газети щастя, здоров'я, любові й весни!

Щиро ваша душею і серцем

Наталія ФЕСЕНКО,
м.Олександрія

Добровільні пожертви

“На Кобзареву Церкву”: МБФ

“Українська Родина”

R/p № 26045200145101

в Подільській філії

АКБ “Київ”,

МФО 320401 ЗКПО 21709106

ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЛИТВИНУ В. М.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Шановний Володимире Михайловичу!

Просвітяни м. Павлоград обурені тим фактом, що зараз у Верховній Раді знаходяться кілька законопроектів, спрямованих на те, щоб надати російській мові статусу офіційної. Особливо небезпечним і підступним є законопроект народного депутата О. Мороза, який порушує Конституцію України (ст. 10) і Постанову Конституційного Суду України про застосування державної мови в Україні.

На жаль, влада на місцях не виконує ні Конституції, ні постанови Конституційного Суду. На Дніпропетровщині за роки незалежності українська мова витіснена на задвірки і загнана в підпілля. Особливо засмучує стан застосування української мови серед молоді: вона просто соромиться розмовляти держав-

ною мовою в українській державі!

На наших очах перед усім цивілізованим світом відбувається лінгвоцид однієї з найдавніших націй світу. Потрібно негайно розробити програму порятунку української мови в Україні! Для цивілізованого світу це звучить дико, але це необхідно робити. Ми хочемо застерегти всіх, хто розіграє в Україні мовну карту: “Не сійте вітру — пожнете бурю”.

Україна — велика європейська держава, але чи станемо ми великою європейською нацією, — залежить від вирішення мовного питання. Тільки державна мова здатна об'єднати націю в єдиний моноліт. Це не гарні слова, це — досвід цивілізованих країн світу, а ми всі хочемо жити в цивілізованій європейській країні.

● **М. ЗАРЕМБА,**
голова Павлоградського товариства “Просвіта”

РИЗА ЧИСТАЯ...

Свобода — це усвідомлена необхідність, як писав вождь російського пролетаріату; такої свободи просто не існує в природі, адже справжня Свобода воскресає при першому ж розцвітанні свідомості й умирає при зав'язуванні першої ягоди першої ж необхідності. Блажен той, хто світло цвіте й не чекає плодів, бо матиме і плоди — плоди істинної Свободи.

* * *

Над темним натовпом ось тим волоподібного народу чи зійдеш ти колись, Свободо, чи зблисне промінь золотий?.. Зблисне твій промінь — і одразу, сон розпорошить і тумани... Але старі, гнилизні рани, рубці насилля та образи,

розтління душ і пустота жере, що розум в серці ние, — хто їх злікує, хто прикриє?.. Ти, риза чистая Христа...

Олександр КОВТУН,
с. Слобода Шаргородська

* * *

Народжувати й ростити дітей — велике щастя. Та часто молоді жінки нині не бажають народжувати, реалізовувати свою жіночу природу стати матір'ю.

Колись дівчатка гралися саморобними ляльками, пестили їх, співали колискових. Готувалися до материнства. Більшовицька епоха пригнітила це почуття. Потворні мультики — та ще й мовою сусідньої держави — замулюють, а не розвивають паростки материнства.

Свято матері я ставлю набагато вище, ніж 8 березня. Адже це —

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

“СП” залишається моєю улюбленою газетою, читаю її від першої до останньої сторінки. У цьогоорічних числах мені видалися нецікавими лише кілька заміток — це, в основному, просте без коментарів переповідання спортивних і політичних новин чи інформації на кшталт “Виставки воскових фігур із С.-Петербурга” (про це можна й так дізнатися з телерепортажів).

Дуже подобаються рубрики “Витоки”, “Постаті”, “Поетичний автограф”, “Малі міста України”, “Земля козацька”, “Філософія актуальності”. Запам'яталися матеріали про Ліну Костенко в ч. 11, 12, “Болить цей час” (ч. 11) та “Спогади в'язня норильського пекла” (ч. 7,12) — чим не сюжети для фільмів будь-якого жанру, чи фільму-бойовика, чи фільму жажів? Привабили роздуми про українське кіно: в ч. 9 Павла Мовчана після парламентських слухань “Національна кінематографія: стан, проблеми та

КИНО Й КОЛОХРЕСТ

шляхи їх вирішення”; в ч. 2 в рубриці “Гаряча тема” Юрія та Михайла Ілленків, та в ч. 8 “Кіно буде?” Тетяни Третяк; в ч. 8 гострий погляд Людмили Пустельник на телесеріал “Моя прекрасна нянька”.

Я з шести років мріяв про те, щоб дивитися в кінотеатрах бойовики на козацьку тематику (навіть сам кілька сценаріїв написав). Зараз мені — 46. Може, дочекаюся?

Потихеньку пишу свою книгу про Колохрест як Мистецтво Протистояння, метою якого є виховання життєстійкої особистості. Один із моїх учнів запропонував відкрити сайт в Інтернеті про Колохрест. Та я відмовився, бо дійшов висновку, що мені треба позиціонувати Колохрест як свою власну авторську парадигму, як, наприклад, Айдідо є авторським винаходом Моріхея Уешиби.

● **Віктор ОХРИМЕНКО,**
с. Холми Чернігівської обл.

РЕФЛЕКСІЇ

ренню й розчаруванню моєму немає меж. До чого не міг додуматися антиукраїнський режим Кучми, нині з легкістю незвичайною робить наш Президент. Я підкреслюю — НАШ. Бо ми його вибороли для України, ми, небайдужі люди, чи стояли за нашого Президента.

Чи цим кроком наш Президент хоче прихилити на свій бік російськомовних громадян? Даремно.

Хай мій лист буде ще одним застереженням нашому Президентові, щоб не робив таких необачних кроків. Не можу мовчати, бо маю право: дякуючи нам, простим виборцям, Віктор Андрійович обійняв цю посаду.

● **І. ЄРЕМЕНКО,**
м. Лубни

Валентина ІГНАТЕНКО,
м. Херсон

* * *

Як і кожний свідомий українець, патріот, я палкий прихильник тижневика “Слово Просвіти”, передплачую його і постійно читаю. Щиро вдячний Вам за громадянську позицію газети, патріотизм, любов до України та захист рідної мови.

Нам, читачам, не байдуже, що з'являється на шпальтах цього, такого потрібного зараз популярного часопису. Радіємо успіхам.

П. ГОРДІЄНКО,
м. Київ

* * *

Приклад Закону світла Розуму: Хто насолоджується — Не в змозі щиро радіти; Хто постійно отримує задоволення — Бере його за рахунок інших; Хто завжди насолоджується і отримує задоволення — Завжди паразит.

Григорій КОВАЛЬ,
с. Шунтук, Аджигея, Росія

* * *

На 14 році Незалежності у сенсі повернення до своїх традицій не прогресуємо, а навпаки — котимося назад. Уже 23 лютого святкуємо як день Захисника Вітчизни, а ще — день солідарності пролетаріату (1-го Травня), якого практично немає в Європі, так само, як і 8 березня. Якщо рухаємося до об'єднаної Європи, то мусимо адаптуватися до неї, а не жити в полоні совєцького минулого.

Степан БОЙКО,
м. Івано-Франківськ

КУДИ ЙДЕМО?

Ганна СКРИПНИК, директор Інституту мистецтвознавства, етнології та фольклору, член-кореспондент НАНУ: "Найбільше розчарувалася, коли дізналася, що Міністерство культури тепер називатиметься Міністерством культури й туризму. Кажуть, є такий приклад в Іспанії, але там інша ситуація. Ми як постколоніальна країна, маючи таку понівечену культурну традицію, національну мову, повинні по-іншому ставити питання, — як-от у Польщі, де є Міністерство культури й спадщини. Звичайно, є й позитивні зрушення, наприклад, відбулися парламентські слухання з проблем культури. Але коли я ближче познайомилася з проектом закону з підсумків слухання, то в мене виникла низка запитань до авторів законопроекту. Там, коли йдеться про принципи формування культурної політики, написано: усунути расову ворожнечу, домагатися розвитку культури національних меншин... Але в документі я не знайшла чіткого завдання розвитку й підтримки культури 78 % населення цієї країни, яка розвивалася на маргінесі інших культурних традицій. Вони постійно наголошують, що в нас 130 національностей. Я як етнолог стверджую, що насправді в Україні є 14 більш-менш фіксованих національних меншин. Решта — діаспорні утворення, які є в усіх країнах світу. Але жодна країна не дозволяє собі сказати, що вона така багатонаціональна. Це не просто недогляди. Це — певна політика, за якою стоїть нейтральність у плані національної самовизначеності й культурної політики.

Кабмін позитивно омолоджений, а з іншого боку, він намагається дистанціюватися від тих традиційних структур, які володіють і знаннями, і ситуацією в країні. Зайшлося про Національну академію наук, і дуже активно проговорюється реформування, ліквідація тощо. Ми маємо таку ситуацію, що Академія наук залишається фактично єдиною структурою, яку не розосередили. Так само як зникли цілі технології і стратегічні підприємства, так само ми можемо втратити цей фундаментальний набуток попередніх років, який творився кращим інтелектом нації. Втратити Академію наук — це втратити ту потугу, яка може забезпечити Україні наукові напрями в галузі літератури, мови, мистецтвознавства, етнології, фольклористики тощо. Фактично в цій структурі зосереджені одиничні кадри, яких у світі немає, яких немає на базі внз. Поодинокі молоді фанати науки вже сьогодні кажуть, що немає сенсу й перспективи тут залишатися, і йдуть у ко-

мерційні структури. Хто нам із закордону буде досліджувати історію, традиції, перспективи? Українське суспільство відчужується від надбань культури і на професійному рівні, і на етнічному. Ті, хто опікується сьогодні культурою, в першу чергу, повинні ставити питання про медійний простір. У чітких інформаційний простір, — у тих руках і майбутнє нації. На мій погляд, потрібна програма розвитку, захисту й дослідження національних надбань або набутоків культурної спадщини...

щодо реформування управління фінансового забезпечення та підвищення ефективності науково-технологічної сфери в Україні. Останнім часом навколо цього ведеться жвава дискусія в ЗМІ, науковому середовищі та на рівні виконавчої влади. З метою залучення наукової спільноти до дискусії ми організували проект "Науці — громадську ініціативу". Вже сьогодні можна дати конкретну відповідь на питання: що можна й потрібно зробити для відновлення науково-технічного потенціалу Украї-

політичному процесі. Саме ця політична культура інтриг, боротьби за доступ до верховного правителя, схоже, домінує в процесі формування нової влади, породжує сумніви в суспільстві щодо чесності й відкритості цього процесу... Сьогодні реальним розпорядником бренду національних демократів в очах суспільства став Президент, оточення якого намагається привласнити й узурпувати цей популярний серед багатьох виборців імідж. Це — найбільший виклик національній де-

його соратників, князів або апостолів. Другий аспект — організаційно-партійний. УНП переконана, що консолідація партійних сил має відбуватися шляхом демократичної побудови партії знизу через об'єднання існуючих партійних структур, і таким чином вийти на чітку ідеологію та лідерів об'єднаної партії. "Народний Союз" проголошує, що єдина партія — це партія Майдану, яка формується через індивідуальний вступ та розпуск існуючих партій. Результат такого підходу — недемок-

20) в енциклопедію. Одна зі статей має назву "Рабінські суди", а такого поняття в юридичній літературі ще не було. Опрацювавши безліч літератури з єврейського права, я вийшов на те, що стало основою для збереження єврейства після двох тисяч років вигнання. Виведено 3 складових: тора, мова, суди. Суди євреїв вважали основою державності й збереження нації... Чи готове нове, нібито національне керівництво державою будувати саме за такими трьома ознаками українську національну державу? Проблема в тому, що менталітет зберігся старий, немає нових людей, які б будували українську державу. Всі учасники нашої Помаранчевої революції говорили, що будуватимуть державу, виходячи з першої

100 ДНІВ НОВОЇ ВЛАДИ: ПЛЮСИ ТА МІНУСИ

Саме таким аналітично-футуристичним "круглим столом" завершила свій віховий VII з'їзд "Просвіта" імені Тараса Шевченка спільно з Конгресом української інтелігенції та Національною спілкою письменників України. Відомі вчені, політики й діячі культури, зокрема Микола Жулинський, Юрій Іллєнко, Ярослав Яцків, Іван Заєць, Віктор Вовк, Георгій Філіпчук, Сергій Тримбач, Ігор Юхновський та інші, зробили певний зріз досягнень і помилок нової влади в сфері культури (наприклад, щодо мовної політики, кіноіндустрії тощо), науки, освіти, медійного простору, врешті, політики. Однозначно позитивні процеси демократизації країни відбуваються паралельно з новими "тіньовими" схемами, популізмом, орієнтацією не на повноструктурну європейську традицію, а на персональні домовленості харизматичних лідерів... Про це та інше йшлося тут.

Хвилює захоплення владою неоліберальною демагогією, намаганням бігти попереду потяга. Я не проти неоліберальних ідей і глобалізму, однак у всьому світі процеси глобалізації відбуваються паралельно до процесів етнізації, щоб не було перекося, щоб не втратити власного обличчя, щоб не втратити підмурівка, на якому з'явиться нова культура, яка зможе ідентифікувати нас у новому глобалізованому світі. Культура не перешкоджає інтеграції в Європу й цивілізований світ: подивіться на Польщу, Чехію, Фінляндію, Японію. Ми повинні довести владі, що ми не є народом, який можна використати тільки під час соціальних катаклізмів. Ми — народ, який хоче бути суб'єктом на своїй етнічній території".

Ярослав ЯЦКІВ, академік НАНУ: "Ще в січні Ігор Юхновський та Український міжнародний комітет із питань науки й культури провели серію "круглих столів" про стан і перспективу розвитку наукової сфери в Україні. Ми підготували спеціальне звернення до Президента, до Прем'єр-міністра, до Верховної Ради. Результатів немає, за винятком невеличкого зібрання в Кінаха, яке закінчилося резолюцією радянського типу, коли немає персональної відповідальності й ніхто нічого не робить. Відтоді Ігор Рафаїлович і я прагнемо потрапити до Президента, але нас не приймають високі посадовці. Ми підготували відкритого листа до Ющенка

ни. Сьогодні в переважній більшості напрямків науки й техніки, особливо коли йдеться про експериментальні дослідження або розробки, Україна стала помітно відставати від розвинених країн світу. Щоб подолати цю негативну тенденцію, необхідно виробити нову державну політику, в основі якої має бути увага до креативної особи — вченого, конструктора чи технолога. З цією метою потрібно запровадити політику максимального доступу та відкритості інформаційних ресурсів світової та вітчизняної науки (бази даних, Інтернет тощо), інтелектуальної мобільності (стажування молодих учених у провідних установах України та світу, робота відомих світових науковців в Україні за контрактами, повернення українських учених, які виїхали за кордон), високих стандартів вищої освіти в Україні, створення так званих дослідницьких університетів, відродження освіти в галузі математики та природничих наук, популяризація знань, робота зі ЗМІ, зміцнення зв'язків науки й виробництва, створення сприятливих умов для інноваційного розвитку та залучення інвестицій (насамперед, для малих науково-технологічних фірм), розробки критеріїв оцінки роботи та персонального відбору науково-технологічної еліти з використанням світового досвіду. В Україні ще залишилася популярна високопрофесійних та патріотичних науковців. Якщо не вжити невідкладних заходів, ця популяція зменшиться до критичної відмітки, після якої наступають незворотні зміни".

Віктор ВОВК, головний консультант фракції УНП у Верховній Раді:

"...Після Помаранчевої революції "прагматичне" оточення нового Президента, що переважно є носієм візантійської політичної культури, більше не потребувало послуг ідеологічних партій. Вони швидко відтіснили вчорашніх партнерів, а нині конкурентів із метою панування в українському

мократії в усій її новітній історії за останні 15—20 років. Після Помаранчевої революції конкуренція за українську перспективу має нову, додаткову площину: між умовними українськими візантійцями та європейцями. Публічним проявом невідворотності політичного напруження між ними стали принципові розходження щодо створення так званої "єдиної партії" та стратегії участі в парламентських виборах. Розглянемо це на прикладі дискусії щодо цього між Українською народною партією та "Народним Союзом Наша Україна" в трьох аспектах. Перший — ідеологічно-партійний аспект. УНП вважає, що в правочинній ніші необхідно зберегти національно-демократичну патріотичну політичну силу... В загальному плані УНП вважає, що потрібно формувати повноструктурну політичну систему України європейського типу з потужними партіями трьох основних ідеологічних спрямувань, а саме патріотично-консервативного (тобто євроконсерватори — УНП претендує на цю нішу), ліберального й соціал-демократичного. Натомість "Народний Союз" реалізує візантійську філософію соборності, що в політичній сфері означає принцип повзаідеологічності, так звану "загальнонародну ідеологію", а також робить ставку на харизму лідера, фактично царя, Месії, намісника Божого на землі. Також робить ставку на непрозоре керівництво партійними масами з боку вузького оточення лідера,

ратичний процес створення згори партії без ідеологічної основи, що формується під імідж лідера. Створення "Народного Союзу" — це виразно візантійський політичний проект. Однією з цілей такого підходу є ліквідація структурованих політичних партій як конкурентів на національно-демократичній електротат. Третій — коаліційно-виборний аспект. УНП виходить із потреби передвибірної або парламентської коаліції самодостатніх політичних сил, що представляють ідеологічно близькі суспільні інтереси й цінності. Це відповідає європейській політичній традиції. Натомість "Наша Україна" пропонує союз трьох харизм — Ющенко, Тимошенко, Литвин. Переведення політичного процесу, зокрема передвибірної, з площини узгодження ідеологічних політичних позицій у площину персональних домовленостей харизматичних лідерів, а також схильність до інтриг та безпринципних угод, властиві саме візантійській політичній культурі... У цій ситуації "месидж" УНП суспільству такий: УНП боротиметься за європейського Президента Ющенка та критикуватиме прояви візантійського впливу його оточення, яке може спробувати перетворити Президента на українського царя. Так само партія сприяє європеїзації діяльності уряду, парламенту, судової влади та в стосунках між ними. Тим самим УНП допомагає Президенту Ющенку реалізувати його виборчу програму, а також його мрію привести Україну в Європейський Союз".

Віктор ШИШКІН, експерт-прокурор України, кандидат у судді Конституційного Суду України: "Україна з точки зору правових завдань і перспектив є однією з передових країн того, що умовно обізвався СНД. З 1997 до 2004 рр. Україна першою видала Юридичну енциклопедію в 6 томах. Росія запланувала лише 2 томи. Мабуть, я був єдиний з опозиції, хто був допущений до написання статей (у підсумку — понад

статті Конституції, — демократичну, правову, соціальну. Правова держава — це дотримання позитивного права, формальних норм закону й духу закону. Чи багато людей в уряді Ющенка—Тимошенко дотримуються закону хоча б щодо складення депутатських повноважень? Мало того, Томенко заявляє, що треба знайти компроміс, що це не страшно з точки зору доцільності. Але ж, панове, "доцільність" ми вже проходили в 1917, 1921, 1937 та інших роках. У правовій державі є тільки правове розуміння. Наступне — так звані укази Президента не для друку, що викликали обурення політичної та юридичної спільноти. Є закон про державну таємницю, де чітко зазначено підстави надання офіційним документам статусу "таємно" чи "цілком таємно". Іншого немає: ні для службового, ні для внутрішнього користування. Ви ж зібралися будувати правову державу. Так само має бути чітке розмежування повноважень Президента, уряду, судової влади, прокуратури, правоохоронних органів. Політики не мають права коментувати й втручатися в справи прокуратури, суду чи МВС, як це робиться сьогодні на кожному кроці. Ще за мого студентства у Франції затримали громадянина Радянського Союзу й громадянина Франції, які за дорученням КДБ викрали схеми ракети. Коли Президента Франції радянські журналісти запитали про справу, він відповів: "Я не компетентний у цьому, звертайтеся до міністра юстиції". За 100 днів ми підготували правову комісію при Президенті, ми підготували доктринальні напрями розвитку правової системи України? Ні. Історія, особливо після режиму Кучми, нам часу на розкачування не дала. Маємо допомогти уряду, дати йому, якщо потрібно, певні дороговкази".

фото Г. Оборської

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, народний депутат ВР, академік АНУ: “100 днів — це досить солідний термін, що дозволяє громадськості дізнатися, які пріоритети визначив Президент і уряд, як вони вже починають їх реалізовувати. Я пам’ятаю свою роботу в уряді Віктора Ющенка, пам’ятаю програму діяльності уряду Ющенка “Реформи заради майбутнього”, розраховану на 5 років, але нам не дали попрацювати й повних 1,5 року. Були визначені пріоритети, й, безперечно, серед них гуманітарні цінності. Уряд тоді передав на розгляд Верховній Раді проект закону “Про розвиток і застосування мов в Україні”, який повністю відповідав статті 10 Конституції України, тобто реалізовувалася норма про те, що державною є українська мова. Також урядом була підготовлена Концепція розвитку гуманітарної сфери в Україні. Над нею працювали багато вчених, зокрема й Академія наук, і чи не основним був розділ “Ідеологія державотворення”, й виписані пріоритети: українська мова, українська культура тощо. Але цієї Концепції Президент Кучма не схвалив, і сьогодні про неї ніхто не згадує. Чому ж уряд сьогодні не виносить основної і найважливішої проблеми, яка разюче постала під час президентських виборів, — це проблема консолідації українського суспільства, створення тієї ідеології, яка б об’єднувала, консолідувала весь етнос України? Ця Концепція вже, як я казав, є, але її не використують. Важливим консолідуючим фактором виступає українська мова як мова державна, але до сьогодні уряд не подав на розгляд Верховної Ради закону про українську мову як мову державну чи того ж закону, який ми підготували ще при урядуванні Ющенка. Президент хоче зберегти історико-національні цінності. Й підтримує ідею мистецького “Арсеналу”, яка народилася в уряді Ющенка 2001 року. Однак чомусь Секретаріатом Президента пропонується, насамперед, розробити заходи щодо захисту російської мови, хоча ще не прийнято базового закону про державну мову. Не можу оминати проблему українського правопису. Була створена національна комісія з питань українського правопису, яку я очолював. Ми здійснили колосальну роботу. Ще в 1991 на конгресі Міжнародної асоціації українців було поставлено питання, що для всіх українців світу повинен бути єдиний правопис. Після величезної роботи в 2001 р. ми вперше внесли на обговорення широкої громадськості можливі зміни в новій редакції правопису. І тоді підтягнулися цілі делегації народних депу-

татів та інших, які почали говорити про реформування мови, не розуміючи, що ніхто мови не реформує, а йдеться про необхідні зміни в правописі, адже політика штучного зближення мов наробила багато шкоди. Мовні питання були політизовані, і Кучма зупинив роботу над правописом, ліквідували комісію, по-виводили відомих спеціалістів — Пономаріва, Бурячка, Коптілова тощо, — тому що вони стояли на принципових позиціях. А сьогодні я чую на брифінгу від віце-прем’єра міністра Томенка, що недовільно при Кабінеті Міністрів мати Національну комісію з питань правопису, що не потрібно вводити старі українські слова. Дивно це все звучить, не по-державному. Повинна бути постійно діюча комісія, що має відслідковувати життя української мови, яка століттями була пригнічена, деформована внаслідок штучних правописних змін. Я вважаю, що ми повинні змусувати нашу українську владу робити те, що вона зобов’язана робити в інтересах українського народу. Це своєрідний Майдан, який ми продовжуємо. Поки ми не доб’ємося, щоб на нашому телебаченні й радіо були наші духовні лідери й авторитети з числа науково-технічної і гуманітарної інтелігенції, які б могли звертатися до нас. Ми повинні створити культ національної еліти. Інакше про жодне суспільне телебачення не може бути й мови”.

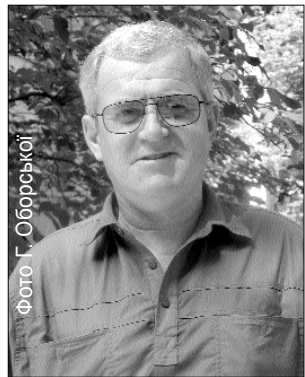

фото Г. Оборської

Віталій АБЛИЦОВ, журналіст: “У програмі діяльності Кабінету Міністрів “Назустріч людям” у першому розділі “Віра” є підрозділ “Інформаційна політика”, яким визначено діяльність уряду Тимошенко щодо вітчизняних мас-медіа. Автор цього розділу належить до типових прихильників втручання держави в діяльність ЗМІ, що неприпустимо згідно з європейськими принципами. Очевидно, автор — нинішній віце-прем’єр Микола Томенко, історик за фахом, без досвіду практичної роботи в ЗМІ. Більшість нинішніх кадрових призначень в інформаційній галузі здійснено за принципом революційної доцільності. Але повернемося до завдань нинішнього уряду. По-перше, — входження України до світової інформаційної системи. Україна досі не приєдналася до Європейської конвенції про трансграничне телебачення. Участь у конвенції чим корисна для України? Вона б давала можливість єв्रोструктурам проводити моніторинг діяльності на території України іноземних електронних ЗМІ, насамперед, ідеться про російські. По-друге, — відставання України у використанні супутникових та цифрових технологій не дозволяє говорити про нашу присутність у світовому ін-

формаційному просторі. Рапортування пана Чиха в парламенті про поширення українських телерадіопрограм аж у 82 країнах світу, очевидно, слід сприймати як гумор або оптимістичну іронію, оскільки в жодній країні немає наземних станцій для прийому наших телерадіопрограм. Що ж до поширення програмної мережі Інтернет, то йдеться про незначну аудиторію споживачів. Щодо державної компанії “Всесвітня служба українського телебачення й радіомовлення”, то це, швидше, проби пера, а не фаховий підхід до вирішення проблеми державної ваги. Основним гарантом до виходу України в світовий інформаційний простір є відсутність масштабних підходів до цього питання. Наприклад, нині вирішується питання про вихід згаданої “Всесвітньої служби” на супутник “Євтелсат”. Уся ця гра зменшить потенціал прийому наших програм удвічі. Україна є членом міжнародної організації “Інтерспутник”, і ця організація гарантує нам поширення сигналу на всьому євразійському континенті — Росія, Китай, країни Середньої Азії (кілька мільярдів аудиторія). До того ж послуги “Інтерспутника” вдвічі дешевіше. Однак вибирають “Євтелсат”. Яка мета українських телерадіопрограм у світі? Звичайно, інформування про Україну, зв’язок із діаспорою. Але друга, корисніша — це інформаційна підготовка споживачів українських товарів. Якщо населення Європи 800 мільйонів, то населення одного Китаю — 1,5 млрд. осіб, у Росії 20 мільйонів етнічних українців. Актуальним є питання запуску власного супутника, адже ми — космічна держава. Нова політична ситуація дозволяє прогнозувати загострення інформаційних війн, зокрема з боку Росії... Потрібно інвентаризувати унікальну телекомунікаційну мережу — 11 тисяч км багатостовпних радіорелейних ліній, Миколаївський, Львівський, Броварський передавальні центри. Маємо недобудований 27-поверховий телекомплекс у Києві на вулиці Мельникова, який зводився на бюджетні кошти, а нині він із порушенням законодавства комерціалізувався і є споживачем лівової частки національного рекламного ринку”.

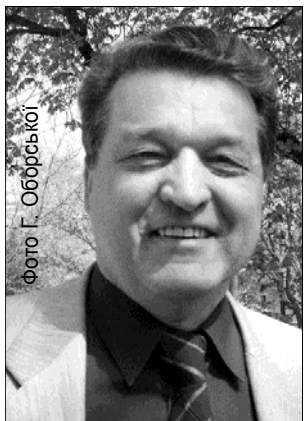

фото Г. Оборської

Ігор ПОСТОВИЙ, генерал-лейтенант, голова Секретаріату товариства “Україна-світ”: “У будівництві Збройних Сил України більше 10 років говорять про реформу, якої насправді ще не було. Сьогодні ЗСУ будуть за тими ж принципами, які діяли при Радянському Союзі. Ці принципи повинні формуватися в Доктрині,

яку приймає Президент та безпосереднє керівництво ЗСУ. Досі ці принципи не сформовані. Протягом 14 років проголошується реформа, але все зводиться до зміни штатної структури. Уреши-решт, минулого року видали Стратегічний оборонний бюлетень на період до 2015 року. Ця публікація винесена на розгляд громадськості, щоправда, не вироблений механізм врахування думки громадськості. Військове відомство поклато цей бюлетень в основу всіх планів, завдань і конкретних заходів у ЗСУ. Як наслідок, маємо суттєве скорочення Збройних Сил без будь-якого обґрунтування. Таке механічне скорочення несе тільки негативні наслідки: суттєве зниження боєздатності, порудження психологічних і соціальних проблем серед військових. Скорочення війська має логічно визначатися завданнями реформи, завданнями, які стоять перед ЗСУ. Не змінюється жоден принцип військової організації держави. Сьогодні пропонується скорочення ЗСУ до 2015 р. до 90—100 тисяч осіб. Звідки така цифра? Вона ж логічно не вирахована, не обґрунтована. Бойова готовність цього війська визнається здатністю найбоєздатнішого підрозділу до воєнних дій і оборони через 30 днів після оголошення надзвичайної ситуації. Основні сили й сили підтримки готуються протягом 90—180 днів. Але ж противник ніколи не чекає, доки хтось підготується. Це якесь ноу-хау у військовому мистецтві. Подивимося на Сухопутні Сили, які мають складати 44 % від загальної численності ЗСУ. Ця книга передбачає, що в 2015 р. це три корпуси: 22 % на забезпечення і залишається 11—12 тисяч вояків. Мотострілкова радянська дивізія мала 12—13 тисяч осіб. Яку ж державу ми будувемо? Таке ж робиться в інших військах. І це напередодні виводу Чорноморського флоту з Севастополя. Підсумком реформ стає те, що командування ЗСУ розростається, а рядових воїнів практично не залишається”.

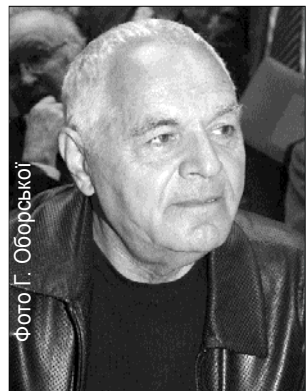

фото Г. Оборської

Юрій ІЛЛЕНКО, кінорежисер: “Скільки “месиджів” пройшло до нас від влади за ці 100 днів, що скласти чітку систему важко. 100 днів ми повторюємо словосполучення “Помаранчева революція”. Колись хтось перелякався, і щоб не назвати події справжнім ім’ям, придумав цей евфемізм. Так, помаранчеві шапки та іншу символіку готували заздалегідь, але чи була революція Помаранчевою? Думаю, що вона була національною за всіма ознаками. І це — головне, а ми тишком-нишком змирилися, що революція Помаранчева. Відбувається з’їзд партії влади, дуже

потужної структури, яка зібрала в собі дійових осіб, яких майже неможливо поєднати. Головний їхній “месидж” — у нас немає ідеології, ідеологія нам не потрібна, тобто ідеологія є, але латентна, прихована. Що зробила найперше ця влада? Вона приватизувала Президента! А Президент, між іншим, поставила Національну революцію, Майдан. І Президент саме на Майдані говорив інавгураційну промову. Сьогодні ми живемо нібито в подвійному світі: бачимо нібито дві політики, дві економіки, два права. Одну економіку побачимо на вулиці в мерседесах, люксусах, лексусах, і вона засвідчує безліч грошей у країні. Але це тінюва економіка. З іншого боку, бачимо зовсім скромну економіку й гуманітарну частину під керівництвом Юлії Тимошенко. Тінюва політика, тінюва культура. Ми повинні виконувати заповіт Національної революції. Усім національним силам потрібно об’єднатися в одну потужну силу, щоб дві тінюві держави зникли й стала одна Україна. Оцю вертикаль, що склалася в сфері культури — Микола Томенко, Оксана Білозір і нижче, — я розцінюю як культурологічну катастрофу. На слуханнях про культуру у Верховній Раді достатньо було вийти Кримському, щоб усе стало зрозумілим: хто і як розуміє культуру в нашій країні. Якщо розуміти культуру як Томенко й Білозір, то це певна “попсова” оболонка, муляж”.

Сергій ТРИМБИЧ, кінокритик: “Наше кіно в тіні. Самі кінематографісти не знають, скільки в нас фільмів. Але воно є і буде. За 10 років знято близько 400 фільмів. Ми їх не бачимо. Сьогодні державна культурна політика в тіні, митці й усі зацікавлені сторони не знають, що й навіщо робити міністр, усе відбувається кулуарно. Зараз програвся різні сценарії розвитку кіноіндустрії і кінокультури, але, як правило, про кінокультуру якраз не йдеться. Одним із можливих, не прийнятних, на мій погляд, сценаріїв є створення сучасної кіноіндустрії з відсутністю національного мистецтва. Я 2 роки тому був у Британії на студії “London films”. Близька техніка, але це фабрика, яка виконує замовлення американської кіноіндустрії, там немає британських фільмів. Ми хочемо такої індустрії? Говорять відверто, що кіностудію Довженка треба продати й збудувати нову, або ж перетворити на меморіальний комплекс, а на південному березі Криму збудувати український Голівуд. Сьогодні думають тільки про технологію і про комерцію. Прибуток — бог нашої молоді бюрократії. Нещодавно віце-прем’єр заявив, що ідеальна модель у Росії — робити телевізійне “мило” й вкладати ці гроші в решту потреб. Якби в нас не було кіно, але я як історик кіно кажу, що в нас одна з найблискупіших кінематографій світу. Можливо, в нас найгеніальніша школа операторів узагалі, прекрасна школа. Чому це все треба перекреслити й принести в жертву комерції? Ми поспішаємо в СІТ, але це вимагає від нас того, що держава відмовляється фінансувати кіно. Сьогодні, коли не створені умови для продюсерської системи, це означає, що нищитимемо те, що є”.

Михайло ГОРИНЬ, голова УВКР: “Наше керівництво має підтримати українську діаспору. У Росії від Камчатки до Владивостока немає жодної української школи, жодного театру й інших культурних закладів. Наші громади не можуть жити в таких умовах... 22 серпня цього року відбудеться Всесвітній форум українців. Минулого разу ми готувалися до нього рік. Залишилося 4 місяці, й ми не маємо ні затвердженого складу оргкомітету, ні згоди Президента на головування у Форумі, як це було минулого року. Я мав 3 зустрічі з паном Томенком, але потяг із місяця не зрушив. Таким чином ми можемо провалити дуже важливий захід із консолідації світового українства від Австралії до Сибіру”.

Георгій ФІЛІПЧУК, академік АПН України: “І Сорбонська, й Празька, й Берлінська, й Болонська конвенції ставлять перед освітою, опріч загальних цілей, національні пріоритети для розвитку кожної національної освіти. У нас у всіх документах опускається національна складова, і ми йдемо в Європу без свого національного інтелектуального надбання. Я не боюсь міністра освіти, але я боюсь освіти міністра. Я говорю про всю структуру, де філософія свояків на рівні ректорів ввн, на рівні багатьох посад, включно з центральними відомствами. Реформуючи освіту, ми втрачаємо національні цінності. Ми нічого не доб’ємося ані 12-річною, ані 14-річною школою, коли ми практично знищили систему дошкільної освіти, попри те, що там 15 тисяч закладів функціонує. У селі залишилося менше 170 тисяч дітей, що виховуються... Скорочувати ввн потрібно, але ті, які не мають наукової школи, експериментально-наукової бази, професорсько-викладацького складу. Але коли всі держави доводять рівень людей із вищою освітою до 60 % населення, то ми хочемо на рівні 20 зупинитися й сказати, що годі. Не треба нищити академії. У нас звнізька освіта — це не Кембридж, не Оксфорд, не Гарвард. У нас немає звнізької науки. І перш ніж модернізувати академічну науку, треба вирішити питання звнізької науки”.

● Олександр СОЛОНЕЦЬ